

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta

# DIPLOMOVÁ PRÁCE

2015

Jiří Lukš

Univerzita Karlova v Praze  
Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

## DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lidový text a grafika  
Folk text and graphic

Jiří Lukš

Vedoucí práce: Doc. Martin Raudenský  
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)  
Studijní obor: N VV-ZUŠ (7504T290)

2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Lidový text a grafika“ vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Neznašově 14. 7. 2015

## **ABSTRACT**

Práce „Lidový text a grafika“ se zabývá písní jako námětem pro grafickou a knižní tvorbu. V rámci praktické části DP se autor věnuje výtvarnému řešení originálního zpěvníku, který představuje původní texty jeho někdejšího hudebního souboru. Při této práci zkoumá střet současných módních a hudebních trendů s folklórními tradicemi ve svém kraji a klade si otázku o povaze současné lidové písně. Jednou z odpovědí je jeho autorská kniha. Na základě těchto snah navrhuje také dvě didaktické výtvarné řady. Pro děti 1. stupně ZŠ je to osobitě pojatý projekt „Špalíček lidových písní“ a pro děti 2. stupně ZŠ a SŠ nabízí didaktickou řadu, která se věnuje tematizaci písně v různorodých výtvarných technikách.

## **KLÍČOVÁ SLOVA**

Grafika, ilustrace, kniha, píseň, text, tradice, inovace.



**ABSTRACT**

The dissertation „The Folk Text and Graphic Art“ studies a song as a topic for graphic and book production. Within the practical part of the dissertation the author works up a graphic design of a original song-book, which represent his former music band´s texts. He surveys the clash of today´s fashionable music trends with folk traditions in his region and asks a question about the character of the contemporary folk song. The author´s song-book is one of answers. On the base of this effort he also presents two didactic graphic sets. First it is a project „Collection of Folk Songs“ for pupils of primary schools. For older children at elementary and secondary schools the author offers a didactic set dealing with song topics in various graphic techniques.

**KEY WORDS**

Graphic, Illustration, Book, Song, Text, Tradition, Innovation.

---

**OBSAH**


---

**ÚVOD /7****1. SOUČASNÉ HUDEBNÍ STYLKY S TEXTEM V HLAVNÍ ROLI /8**

1.1..PROBLÉMY SOUČASNÝCH TEXTAŘŮ /10

1.2. RESUMÉ Z PRVNÍ KAPITOLY /12

**2. OD ALTERNATIVY K MAINSTREAMU /14**

2.1. VZPOMÍNKA NA MŮJ ŽIVOT V „KMENOVÉ SPOLEČNOSTI “ /14

2.2. HUDEBNÍ STYLKY VE VIZUÁLNÍ ÉŘE /16

2.3. RESUMÉ Z DRUHÉ KAPITOLY /16

**3. RETRO MÓDA /18**

3.1. AUDIOKAZETY A VINYLOVÉ DESKY /18

3. 2. PROČ SE VRACEJÍ KAZEY (PAVEL KLUSÁK) /18

3. 3. RESUMÉ ZE TŘETÍ KAPITOLY /24

**4. TVORBA VIZUÁLNÍHO STYLU /26**

4.1. TEXTY TEENAGERŮ JAKO PODNĚTNÝ MATERIÁ /26L

4.2. ANALÝZA TEXTŮ KAPELY A HLEDÁNÍ KONCEPTŮ KE ZTVÁRNĚNÍ/26

I - HOUPACÍ KŮN, II - KMENOVÁ SPOLEČNOST, III -TVAROH ,

IV - KAHOVEC, V - KYTIČKY /28

VI - NÁNA A EKLHAFT, VII - VOJÁČEK, VIII - JAME-VU /30

IX - KELTI, X - KRÁL, XI - POUTNÍK /32

XII - HYMNA, XIII - SKARDÁŠ, XIV - ÚPLNÁ TMA

XV - LOŽKA (KRYSY), XVI - BEZÚTĚŠNÁ /34

XVII - PÍSEŇ OSAMĚLÝCH MUŽŮ, XVIII - DISKOTÉKA /36

4.3. RESUMÉ ZE ČTVRTÉ KAPITOLY /36

**5. MEZI LIDOVOU LYRIKOU A PUNKEM /38**

5.1. LIDOVOST A KVALITA /38

5.2. O LIDOVÉ PÍSNI DŘÍVE A DNES /38

5.3. POZICE PUNKU V SOUČASNÉ JIHOČESKÉ LIDOVÉ KULTUŘE /40

5.4. PÍSNÍČKA - PROSTŘEDEK NÁLADY /42

5.5. POUŽÍVÁNÍ SYMBOLŮ V PÍŠŇOVÉM TEXTU A ILUSTRACI /44

5.6. HARMONICKÝ DOPROVOD A BARVY /44

5.7. FORMÁLNÍ ŘEŠENÍ PUNKOVÉHO ZPĚVNÍKU /44

5.8. RESUMÉ Z PÁTÉ KAPITOLY /46

**6. DIDAKTICKÁ ŘADA I - PÍSNÍČKA VE VÝTVARNÝCH ZADÁNÍCH /47**

ZADÁNÍ PRO 5 VYUČUJÍCÍCH JEDNOTEK /47

I. - II. JEDNOTKA /47

III. - V. JEDNOTKA /48

VAZBA /49

**7. JAK ZADÁVAT PRÁCI, KTERÁ SE VĚNUJE SYMBOLICKÉMU VYJÁDŘENÍ /50**

7.1. RESUMÉ ZE SEDMÉ KAPITOLY 50

**8. DIDAKTICKÁ ŘADA II. - ŠPALÍČEK /52**

I. - II. JEDNOTKA /52

III. - IV. JEDNOTKA /53

V. JEDNOTKA /54

**9. AUTOREFLEXE MÉ PRAXE V ZŠ NA LÍŠE /56**

9.1. ŠKOLA /56

9.2. ŠVP, POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY /56

9.3. ATMOSFÉRA VE ŠKOLE, ZVLÁŠTNOSTI /56

9.4. POČET NÁSLECHŮ A ODUČENÝCH HODIN /56

9.5. ODUČENÁ TÉMATA /56

9.6. TÉMA MÉ PRÁCE /57

9.7. ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ /58

**ZÁVĚR /59****SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY /60**

---

## ÚVOD

---

Diplomová práce „Lidový text a grafika“ je mým výtvarným, i teoretickým příspěvkem k otázce podoby písňového textu a vizuální kultury v prostředí současné, mladé, neoficiální jihočeské hudební kultury. Tato oblast je přirozeně velmi široká a tak se zaměřuji pouze na ty hudební a vizuální styly, s nimiž mám aktivní zkušenost. Výchozím podnětem je soubor písňových textů z mé první kapely „Nána a Eklhaft“. Sémanticky zkoumám jejich vlivy a souvislosti nejen mezi lokálními tradicemi, ale v kultuře všeobecně.

Tato kniha je teoretickou prací ke kompletu, který zahrnuje autorskou knihu s původními písňovými texty, plakáty a tričkem. Hlavní část této teoretické práce dokumentuje mé postupné nalézání podoby vizuálního stylu projektu a jeho následnou realizaci. Své úvahy demonstruji komentovanými obrazovými ukázkami na sérii tabulí, které jsou po většinu knihy umístěné na každém sudém listu. Dále následuje zadání dvou výtvarných didaktických řad, které jsem v průběhu této práce navrhl, přičemž jednu z nich jsem také realizoval v praktické výuce. Reflexi této praxe je věnovaná závěrečná část knihy.

## 1. SOUČASNÉ HUDEBNÍ STYL S TEXTEM V HLAVNÍ ROLI

Vzhledem k tomu, že téma práce, které jsem si vybral, se přímo zabývá písňovými texty a klade si otázku, jak přistoupit k jejich knižnímu ztvárnění, je třeba si hned říci, že cílem našeho pozorování je propojení zpívaného nebo recitovaného sdělení a vizuální a grafické kultury. Zaměříme se při tom na styly, v nichž má text písně přední, resp. nosné místo a které jsou mezi mládeží mé generace nejrozšířenější.

Současní teoretikové umění často upřednostňují strukturalistický přístup k četbě a výkladu uměleckých děl, který vychází z jazykových teorií (FULKOVÁ, 2008: 309). Podle nich je vhodné pohlížet na díla jako na specifickou strukturu znaků. Pohled skrze jazykové zákonitosti interpretace nám zároveň přináší možnost bohatého jazykového výkladu díla, který je v oblasti didaktiky výtvarného umění potřebný. Tento přístup je vhodný i v mém případě, právě proto, že umožňuje interdisciplinární pohled na paralelní jevy v písňových textech i grafické kultuře.

Zabývám se vztahem písňových textů a grafiky. Přívlastek „lidový“ chápu volně, bez předpojaté snahy vidět za ním výhradně jen odkaz národního folklóru nebo současné projevy masové kultury. Folklórní odkaz minulosti je dnes spíše již muzeální záležitostí, a co se týká sou-

časné komerční kultury, o té si často říkám, že bychom museli člověka silně podceňovat, kdyby jen ona měla se zvat „lidovou.“. Naopak pokládám za přirozené do tohoto pojmu integrovat snahu množství tvůrců, kteří šíří svou hudební či grafickou kulturu často třeba jen v rámci svého kraje, ale skrze styly, které zůstávají pro hlavní kulturní proudy nepřijatelné. Vycházím z předpokladu, že zpívaná píseň v jakémkoliv stylu je estetickou manifestací postojů a zájmů určité lidové skupiny – třebaže nevelké. V zájmu pestrosti kultury sdílím ten názor, že lidová tvorba má být co nejrůznorodější a pokud možno nejpůvodnější.

Lidová kultura, stejně jako kultura všeobecně, je a vždy byla strukturou různých znaků, které se tradičně objevují v různých formách tvorby z ní pocházející. V různých zkazkách a aforismech, písňových textech, různých druzích karetních her, grafice, malbách... V každém době a na jiném místě bychom samozřejmě našli podobu kultury odlišnou – v duchu módy, která je pro tento čas a místo nejpřijatelnější.

Co si vybavíme, když se řekne lidová kultura? Nekomplikovaný přístup k tvorbě a různým formulacím, napodobování trendů, které vyvíjejí šíří profesionálové. Patří do ní také manýrismus. Lpění na „otřepaných“ formách. Ultimátní moudra, atd. Lidová kultura dnes už však nevězí především ve fatalistických výkladech různých jevů, či pohanském odkazování se na mytologic-

ké bytosti, jak bychom to mohli na základě jejích tradic předpokládat. Ale na druhou stranu, ani toho není zcela prosta a možná právě přítomnost těchto prvků jí dodnes činí charakteristickou (BARTHES, 2011: 107). Dnes je lidová kultura především podřízená duchu konzumní kultury a relativismu, zastřešená sdílením zážitků a zábavy na sociálních sítích. Tady jsme ovšem v ryzím středním proudu.

Další – a to nemalá část mladých lidí – hledá dnes alternativní způsoby života, které mají někdy skromnější, jindy radikálnější výraz – vždy ale skoro vždy tento určitý odklon provází potřeba dalšího vyjádření – odlišná image, práce na nějaké společenské iniciativě, výraz v písních nebo malbě a grafice – a právě tady pozoruji současnou aktivní lidovou kulturu. (BIG BOSS, YINACHI, 2013: 8-9) Není tu většinou dosahováno tzv. profesionality, ale zato dochází k vyjádření generačních pocitů v tom kterém regionu a právě tato blízkost bývá žádoucí. Tak má každý kraj, každé místo své autory, kteří se vyjadřují právě aktuálními výrazovými formami.

Po staletí vznikaly lidové písně a poptávku po nich nepřeválcovala ani nastupující průmyslová kultura. V 60. letech 20. století se ve velkém rozšířilo hnutí folkových písničkářů, kteří vědomě po celém světě navazovali na původní hudební kulturu regionů, avšak písňové texty se snažili aktualizovat (V USA např. Bob Dylan, Pe-



### VIZUÁLNÍ STYL: HIPHOP, FOLK, PUNK

Plakát je dosud nejrozšířenějším poutačem na kulturní události ve veřejném prostoru (I když jeho papírové podobě stále více konkurují pozvánky na internetových sociálních sítích.). Z plakátu bychom měli hned vyčíst i vycítit, jaké povahy je událost, kterou inzeruje (KOČIČKA, 2000: 39). Výše tři uvedené plakáty zvu na hudební vystoupení. Každý prezentuje jiný hudební styl: První zleva je propagační logo Kamenických Konopa brothers“, jejichž písně stojí na rapovaném projevu. Sluchátka a list marihuany vyvedené v PC vektorovou grafickou mohou odkazovat

na elektronickou součást hiphopové hudby. Industriální font písma dodává logu současný, prozaický charakter, umocněný „ošoupaností“ liter. Druhý plakát zve na folkový koncert. Jednoduchý, minimalistický design che působit úsporně, současně. „Handwriting“ font inzeruje intimitu i familiérní charakter folkových koncertů. Hlava slona se saxofonem místo chobotu v ústředním motivu je logem kapely. Informace, které v šikmém směru okolo znaku CD sdělují podrobnosti o konání koncertu dodávají plakátu dynamiku. Té napomáhá ještě zkosené kapelní razítko

se slonem. Třetí plakát zve na večer punkových a rockových kapel. Grafika plakátu těží z charakteru zavedené punkové vizuality. Tj. nastříhané jednotlivé litery a číslice a jejich impulsivní (ne) uspořádání. Jejich barevný PC cover jim lehce ubírá na syrovosti - ostatně současní punkové už také často nežijí syrové životy psanců. Výsledek ale zůstává živý a výtvarný.

te Seger, sourozenecké trio Peter, Paul and Mary, a mnozí další, u nás v téže době začínal Karel Kryl, J. Hutka, V. Třešňák, stejně jako mnozí další zde i jinde po celém světě.)

Ryze folkové kapely vznikají dodnes, i když potřeba aktuální výpovědi skrze píseň našla nové výrazové možnosti. Je to zejména hudební styl hiphop, který je přímo určený pro dalekosáhlé projevy rapovaného textu, tedy rytmicky odříkávaných veršů, většinou bez ambic melodického podání. Nejčastějšími náměty rapu bývá přímo život rapera v jeho místě, jeho radosti i starosti tamtéž. To je také folkový princip. Hiphop však již neoperuje přespříliš s hádankami a metaforami, pro tradiční folk typickými, ale přináší více popisnosti, přímočarosti, a cyničtějšího humoru. A konečně také tematizuje život ve městě, resp. na sídlišti, což je téma, které se s mohutným rozrůstáním měst po celém světě v uplynulém půlstoletí stalo novým a potřebným.

Mezi současné hudební styly, které jsou bez textu nemyslitelné, patří také punk, o kterém se tradičně druhým dechem dodává, že neumírá. Tento styl, vzniklý v 70. letech na Britských ostrovech, byl zejména vyjádřením odporu pubertálního mládí ke konzervativní a pokrytecké společnosti. Tak našel dobrou půdu ke svému bujení i v poslední dekádě před rozpadem SSSR v Československu, neboť slábnoucí totalitní společnost „umožňovala“ novým a novým hrdinům

mezi nejmladšími, demonstrovat svůj nesouhlas s totalitními principy. (HALOUN, 2012: 152) Jejich zbraní se stala řízná a hlasitá hudba jednoduchých kytarových riffů a bizarních či sarkastických textů, nezřídka spojených s protispolečenskými provoláními.

V dnešní společnosti už příznivci punkového hnutí nemají mnoho energie z politického protivětru jako dříve. Současný kapitalismus je uznal, integroval jako rockové hvězdy, pokračuje přitom v nečitelné politice, v níž se nevyznají ani znalci, natož prostí hoši s těžkými botami a barevnými „čírý.“ Přesto má u nás dosud tato subkultura poměrně silnou tradici a ani jihočeské Česko-budějovicko není na tom jinak. Ale punkáče už dnes moc často v jejich původní, syrové, ikonické módě, jak ji proslavily kapely Sex Pistols, Clash, a další, nenajdeme. Dnes je punk chápán často jen jako jakýsi řízný aspekt hudebního projevu, který kapelu distancuje od čehokoliv přejemného či propracovaného. Punk je dnes spíše jen značka, která hlásá, že hudebníci jsou připraveni být nepřizpůsobiví. Přičemž jej pojí s hiphopem, folkem, country, rockem... čímkoliv. Právě v takovýchto stylových mixech najdeme současnou lidovou hudební kulturu, resp. subkulturu, což je přesnější termín.

### 1.1. PROBLÉMY SOUČASNÝCH TEXTAŘŮ

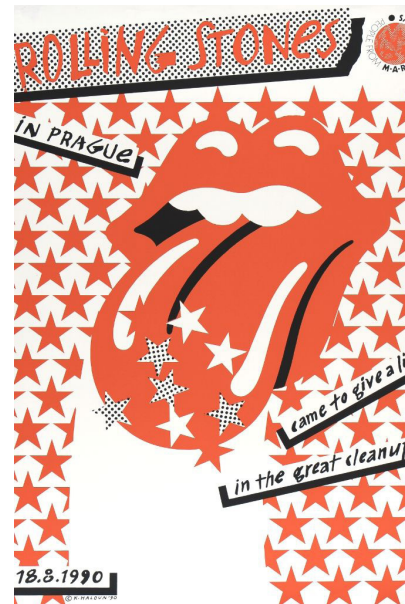
Ale nyní již přímo k textům. Lidi vždycky zají-

mali příběhy a vždycky si rádi poslechnou autentickou výpověď umně vklepnutou v písňovou formu. Přesto má právě s texty spousta kapel u nás v současnosti problém. Dovolím si nyní pojmenovat několik takových problémů, které v praxi vnímám a také slýchám z výpovědí samotných hudebníků.

První problém je známý a spíše úsměvný. Tradičně naráží čeští textaři na problém s milostnými písněmi. Jednak je v naší povaze si z banálních milostných textů utahovat, k tomu je pro ně čeština příliš tvrdá. („I see you my love“ je samo o sobě daleko zpěvnější než „Vidím tě, moje lásko“) Proto nemálo kapel u nás napříč žánry upřednostňuje angličtinu.

Dalším zmiňovaným problémem současných textařů nedostatek silných témat. Důvodů je více – svůj vliv tu jistě má život obklíčený unifikovanými moderními výpočetními technologiemi. Ten přináší stále větší masu zaznamenaných pohledů, díky níž je pro konzumenty kultury opravdu máloco překvapivé. O tomto problému hovoří např. Václav Bělohradský ve své knize Světy a mezisvěty. Vysvětluje morální pokles společenských příběhů – naše možnost tisící záznamů denní reality nás totiž vede k zaznamenávání pošetilosti a banalit, přičemž se divákům ztrácí smysl pro to, co je a není důležité. (BĚLOHRADSKÝ, 2013:230) K tomu všemu je třeba připočíst všeobecnou inflaci jazyka, či nedosta-





## KAREL HALOUN

Karel Haloun je výtvarník, který dal výtvarnou podobu spoustě českých rockových, punkových i jiných skupin v 80. a 90. let 20. stol., a zájem o jeho práci neopadl dodnes, naopak mj. také díky svému pedagogickému působení má své následovníky; s Janem Čumlivským vydali knihy, které se zabývají rozsáhlými sbírkami hudebních plakátů. Tři ukázky výše uvedené po výtvarné stránce skvěle vyjadřují rockovou a punkovou image: Černá a odstíny červené jsou tradičně v kombinaci barvami anarchistického podtextu. Otevírák na víno je logem novovlnné pražské kapely Jasná

páka. Nová vlna v hudbě v 80. letech v ČR představovala nástup punku a dalších hudebních alternativ. Jeho spojení s elektrickým vodičem se stává zábavnou mnohovýznamovou hříčkou.

Jazyk olizující hvězdy na druhém plakátu je také vtipným a bujarým motivem, až s básnickými kvalitami.

Pan K. a Visací zámek jde v duchu filosofie punku: tedy po syrovosti a jednoduchosti, působí dojmem nasprejované šablony. Písmo i obraz jsou vyvedeny v ostrých hranách, působí svévolně a nepřizpůsobivě.

Xeroxované fotografie, utržené okraje, motivy střikáné přes šablonu jsou již desetiletí nepostradatelným vizuálním arzenálem punkového stylu (HALOUN, 2012: 160).

tek nové náplně do starých slov a frází. Tato skutečnost je sama o sobě pro jakékoliv alternativní směry výzvou – proto se množství autorů utíká rovněž k experimentálním způsobům života, aby do své výpovědi mohli přinést nová témata.

Vidíme, že současný textař dnes nemá z výše uvedených důvodů mnoho slibných předpokladů pro dobrou práci; zato ti, kterým se zadaří, jsou pak právem ceněni. (A to jsou na tom textaři písní z hlediska lidové oblíbenosti ještě lépe než básníci, třebaže znamenití; neboť pro většinu lidí je básnická alchymie významů nestravitelná.)

---

## 1.2. RESUMÉ Z PRVNÍ KAPITOLY

---

V první kapitole bylo mým cílem představit současnou populární hudební kulturu jako nositelku trendů, specifických diskursů a poukázat na roli a význam písňového textu v této oblasti. Z hlediska tématu této práce se zaměřuji především na styly, ve kterých je textová (zpívaná, recitovaná, rapovaná) složka nejdůležitější. Mezi folkem a hipopem představuji také punk, nositele přímočarých a radikálních, někdy angažovaných sdělení. Je to styl, jehož principy vizuality jsem si zvolil jako výchozí pro svou práci, neboť byl hudebně určující také v kapele, ve které vznikaly písně, jejichž zpracování se zde chci věnovat.





### PLAKÁTY: FOLK ROCK, ALTERNATIVA

Tyto plakáty, představující folkovou kapelu (Bratři Ebenové) alternativní rockovou kapelu (Už jsme doma) a rokenrol „staré školy“ Ivana Hlase vybírá jako další (samozřejmě nedostižné) vzory pro hledání stylového půdorysu vizuálního stylu Nány a Eklhaft. Druhou tvář této punkové kapely byly poetické texty a náznaky jazzových postupů. Plakát pro Bratry Ebeny je opět dílem výtvarníka Karla Halouna. Není křiklavý, působí spíše odměřeně, lehkou hravostí (např. již první nápis „bratři“) Pod hlavním patkovým nadpisem se nachází tři portrétní medailony bratří Ebenů v trojba-

revném grafickém vyvedení. Výsledkem je adekvátní grafická podoba lehkého, hravého rocku. Modrá barva v pozadí inzeruje klid a zamyšlení (BALEKA, 1999: 180), ke kterým písně Marka Ebena vybízejí.

Druhý plát pro Už jsme doma představuje práci dalšího legendárního výtvarníka českého hudebního plakátu, Martina Velíška. (Který je kmenovým výtvarníkem této kapely a bývá též označován za jejího člena, jeho nástrojem jsou štětce.) Jeho sytý kreseb pro tuto kapelu je živelně zběsilý, naivizující, hravý. K textům a výrazu UJD

opravdu báječně hodí. Svému autorskému rukopisu podrobuje i písmo. Plakát pro Ivana Hlase sestává jen z písma, přičemž mu výtvarně dominuje ručně vyvedený šablonovitý nápis, vtipně asociující pouliční amatérskou inzerci. Je umocněn prostrídáním pozitivu a negativu.

Naše dobová kapelní propagace taky často zahrnovala výrobu nejrůznějších šablon, které jsme poté s pomocí spreje šířili veřejným prostorem, nebo savem vyžírali na černá trička. Právě proto jsem se rozhodl titulní logo svého projektu vyřezat do papíru jako šablonu.

## 2. OD ALTERNATIVY K MAINSTREAMU

Shrnuli jsme si možné pohledy na titulní téma „Lidový text a grafika“. Pojdme si nyní konkrétněji vyjmenovat, jaké skutečné projevy za ním můžeme v současnosti hledat. Spontánní slovesné formulace, které lemují život člověka v každé době a spoluutváří jeho životní folklór. Oblast, která začíná u různých „hlášek“ a ústí do tvorby písňových textů, rapu nebo slam poetry. Kultura těchto projevů je úzce svázána i s vizualitou. Ta v dnešní době zahrnuje např. fenomén graffiti, amatérské plakáty, obaly na hudební nosiče, motivy na trička, módy v oblékání obecně, tetování, atd. (NANORU, 2010) V současnosti existují desítky subkultur, ve kterých se člověk může identifikovat právě s takovým životním stylem, který je blízký jeho přirozené povaze (BIG BOSS, YINACHI, 2014: 12) I má léta dospívání byla poznamenána různými vlnami mód. Od svých časných středoškolských let, kdy jsem se mezi nimi začal pohybovat, uplynulo deset let a to ze mě přirozeně činí svědka vývoje. Z hlediska námětu této práce se zaměřuji především na přirozenou kulturu slova a grafického projevu v mně nejbližší sociální skupině, resp. subkultuře.

Mým záměrem je v autorské knize zpracovat soubor původních textů mých i několika dalších spolužáků z období našich středoškolských hudebních aktivit. Texty byly pro nás v kapele důle-

žité, chtěli jsme s naivitou úměrnou svému věku jimi pobavit nebo dovést k zamyšlení své spolužáky a zkusit si, co dovedeme. Poslouchali jsme široké spektrum všeho možného a oceňovali dobré texty. Namátkou: Mňága a Žďorp, Psí vojáky, Znouzectnost, PSH, Jarka Nohavicu, Osvobozené divadlo, nebo Semafor.

O vizuální tvář kapely jsme se starali také, ale velmi nahodile a nekonceptně. Nám stačilo, když působila výrazně, bizarně a syrově, což jí upřít nešlo. Protože ale některé písničky z těch dob hrajeme pro zájem kamarádského publika dodnes, byl jsem v pokušení celý soubor těch starých písní nějakým způsobem ztvárnit, zformovat. Výsledkem je tato práce.

### 2.1. VZPOMÍNKA NA MŮJ ŽIVOT V „KMENOVÉ SPOLEČNOSTI“

*„V současnosti jsou hranice mezi mainstreamem a subkulturami neidentifikovatelné, a je to tak v pořádku.“ (Vladimir 518)*

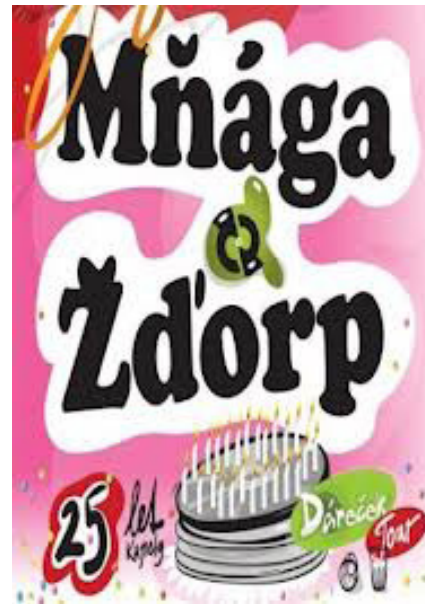
Nyní bych chtěl věnovat vzpomínku životu v v mém středoškolském životním období, kdy jsme se seznamovali s hudebním děním v svém okolí a hudba pro nás znamenala především příležitost k vyjádření pokud možno nezávislého životního postoje.

Potřeba vymezení se vůči autoritám ve škole, doma a vůbec všude byla mezi námi na denním pořádku a to leckdy v dosti sveřepé podobě. Na-

ši učitelé mohou dodnes dosvědčit, kolik s námi bylo práce, že muselo dojít i k vyhazovům ze školy. (Zároveň k nám mnozí z nich chovali sympatie.). My jsme se zajímali o nejrůznější životní alternativy a prožívali je: beatnictví, hippie, punk, ska, rastafariánství, vegetariánství, skateování, bike... Jednoduše tak, že každý se „obul“ do toho, co mu bylo blízké. (Já byl např. označován za „hipíka.“) V nevelkém prostředí Krumlova jsme i tak v podstatě tvořili jedinou subkulturní komunitu, jejímž společným cílem byla všeobecná nezávislost. Také jsme pro mnoho lidí ve městě byli nebezpečnou bandou nezletilých. Usilovali jsme o osobitou sebestylizaci a chtěli dělat jen to, co nás baví. To samozřejmě mělo své klady i zápor. Ale nyní nechci soudit dobré a špatné.

Během pár let jsme však ve svém vzdorování zbrzdili a začali se na to téma i navzájem ironizovat (Viz. písnička „Hymna?“ ve sborníčku.). Dohodli jsme se ukončit život kapely, která byla spjatá s touto „rebelující“ životní etapou. Pak jsme se – nás osm členů – postupně přeformovali do nových souborů různých stylů, většinou už bez rebelujícího programu: Hiphop, experimentální noise-rock, akustická alternativa...

V té akustické kapele (The Dark Blue Elephants) jsem se ocitl já a dva spoluhráči z Nány a Eklhaft, a i když jsme se pokoušeli o alternativní folk, stali jsme se časem kapelou „komerční“ (Alespoň z onoho ortodoxního punkového po-



## PLAKÁTY: OD ALTERNATIVY K MAINSTREAMU

Otázka hlavních a spodních proudů v hudbě se řeší pořád znova, i když by se mohlo zdát, že je to v současné, relativně svobodné a plurální době zbytečné. Hlavním důvodem zůstává fakt, že široký „hlavní proud“ láká posluchače na ověřená schémata a líbivá podání, zatímco alternativa bývá intelektuálně složitá, provokující, nebo jinak neskousnutelná pro většinyho diváka.

I když je lecos dnes dosti relativní a mnohé principy se přesouvají „zdola nahoru“ a obráceně též, pořád najdeme základní kategorie na svém

místě. Na prvním plakátě k turné kapely Fialky znovu vidíme tradiční vizuál punkrockového stylu: Koláž liter a fotografií, otrhané okraje, dojem impulsivity a nepřizpůsobivosti.

Mňága a Žďorp je kapelou záhadně se pohybující na rozhraní osobité rockové alternativy a popu přijatelného širokým vrstvám. Jak vidíme na výše uvedeném plakátu, kapela v tomto směru sama sebe ironicky reflektuje užitím „chutné“ grafiky asociující obaly komerčně prodávaných sladkostí, jakých je v současných hypermarketech záplava. Třetí uvedený plakát patří skupině Kryštof,

známé širokému publiku svým jemným, sladkým, melodickým rockem. Plakát je klasicky uspořádán ve středové kompozici, v čele stojí frontman bandu, v pozadí zbytek kapely. Organické tvary dekorující podklad plakátu (zelené a světle modré, někdy zakončené kytarovými hlavami) jsou dnes běžným trendem v komerční grafice.

hledu); protože jsme se nezdráhali hrát ani jazzové standardy či národní písničky. Byli jsme tak zvaní stále častěji k nejrůznějším společenským příležitostem. Odehráli jsme mnoho svateb, venisází, průvodů, pouličních festiválků, atd. Brzy převážil převzatý repertoár nad naší původní tvorbou. Občas jsem se ocital uvnitř sebe sama v rozporu, jestli nejsem sám proti sobě, když se postupně stávám čistě mainstreamovým hráčem a nevěnuji se své hudební výpovědi. Dostali jsme se tak trochu do jiného světa, ve kterém náhle šlo více o kvalitu formy než původnost obsahu. Tady jsem také postupně nenápadně vytušil své hranice a seznal, že životnost (lidové) kultury se odvíjí od svobody a možnosti experimentu, nekomerčnosti a zase ve mně začaly sílit punkové názory. Ale už jsem se nikdy striktním anarchistou nestal.

Písničky z původní středoškolské Nány a Eklhaft však přetrvaly a hrajeme je v současné kapele dodnes. A především proto, že se obvykle najde někdo, kdo chce tu nebo tu písničku slyšet.

## 2.2. HUDEBNÍ STYL VE VIZUÁLNÍ ÉŘE

Boom rockové hudby v 60. letech a její rozmanité modifikace v následujících desetiletích s sebou přinesl stále intenzivnější hledání individuálního výrazu jednotlivých kapel – nejen hudebně, ale také vizuálně. Tento trend se plně

prosadil již v novovlnné hudbě počátkem 80. let 20. stol. a dodnes neustal. Přestože vývoj hudby od té doby zaznamenal nejrůznější trendy a obraty, potřeba originální image kapely zůstává neměnnou, a v zahlcené vizuální době možná ještě potřebnější metou hudebních souborů, o níž soutěží týmy producentů, kreativců, designérů a dalších profesionálů, kteří svými strategiemi dokáží výrazně vycizelovat mediální tvář toho kterého uskupení. Je známé, že vizuální koncept kapelního výrazu dokáže posunout také samotný dojem z hudby (NANORU, 2010: 204)

---

## 2.3. RESUMÉ Z DRUHÉ KAPITOLY

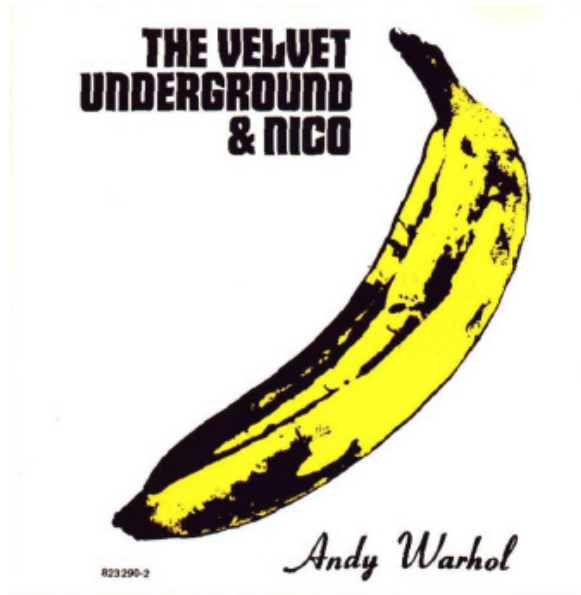
---

V druhé kapitole pojednané převážně autobiograficky popisují své postřehy ze svého života v teenagerské subkultuře a zamýšlím se nad základními sociokulturními souvislostmi. Představuji své rozhodnutí věnovat se zpracování konkrétního, autentického souboru písňových textů, na jejichž tvorbě jsem se před deseti lety spolu s dalšími přáteli podílel.

Kapitola ústí do závěru, ve kterém upozorňuji na význam výtvarné kultury spjaté s kulturou hudební, která má v moderní populární i alternativní hudbě velmi důležité místo. Vizualizace hudebních stylů pomáhá kapelám konkretizovat a finalizovat způsob svého projevu a stát se viditelnými ve světě, ve kterém je vizuální propa-

gace takřka nezbytnou součástí vstupu na kulturní scénu.





## NÁVRH ZNAČKY

Zde mezi logy světově proslulých kapel, které již po desetiletí ovlivňují hudbu po celém světě a jejichž vliv nechyběl ani u dnes již neznámé, krumlovské Nány a Eklhaft, umístil jsem titulní logo svého projektu, které by se mělo objevit na hlavním plakátě i na knížce s texty písní. Značku mezi ně umisťuji proto, abych upozornil na kontexty, k jakým vizuálním stylům chce patřit. Písmo je nastříkáno přes vyřezanou šablonu, houpací koník je stylizován photoshopovým efektem, který připomíná xeroxované kopie fotografií. Přikreslené číro dovysvětluje charakter plakátu.

Výběrem motivu se šířeji zabývám v textu eseje. Zde se hodí dodat, že symbolizuje nezralost našeho teenagerských pokusů a v druhém plánu i charakter tohoto projektu, totiž nadsazenou hru na punkové hvězdy.

Můžeme tak odhalit, že móda xeroxování odkazuje k Warholovým popartovým technikám (neboť autorem první ukázky zleva - obalu LP - je sám Andy Warhol) Vpravo vidíme obal první desky Sex Pistols. Jejich logo se tu objevuje složené z různých liter, jakoby v šabloně. (Čtenáři bych zde rád připoměl kampaň Davida Černého k pod-

poře volby Karla Schwarzenberga prezidentem, která se velmi nápadně vizuálnímu stylu tohoto obalu podobala)

Ve své práci jsem tento tento dnes již notoricky rozšířený model jsem zamítl a nadpis vyrobil v duchu „volného pouličního nápisu“ (Ivan Hlas, Utekl mi pes, str. 13) Základní kombinace červené a černé na mě působila dostatečně výrazně, podporující neurvalý dojem.

### 3. RETRO MÓDA

#### 3.1. AUDIOKAZETY A VINYLÓVÉ DESKY

Jestliže jsem se rozhodl vizuálně zpracovat materiály své první kapely, pouštím se tím v každém případě do oblasti tzv. retro módy, která dnes zažívá silnou popularitu. Asi nejsilnější „návraty“ se pořádají do 60. a 80. let, ale žádné desetiletí v rámci retrobřnění není vynecháno. Tematické večírky nebo oldies diskotéky nevynechají ani ostatní desetiletí. Ale nejde jen o večírky. Prvky „oldschool“ módy se dostávají i do běžné denní oděvní módy. Šaty „vintage“ u dívek, osmdesátkové obnošené šušťákové bundy ze secondhandů nebo kostkované košile. Tohoto oděvního arzenálu si dnes cení zejména početná skupina hipsterů, arbiterů ve věcech vkusu v oblasti hudby, módy, atd.

V této komunitě, která koketuje s retro módou, můžeme vystopovat také původ stále masivnějšího návratu analogových nosičů do běžného prodeje. Totiž zejména vinylových desek a kazet, které v uplynulých desetiletích byly z praxe zcela vytlačeny CD disky. Původem návratu analogů ale není jen nostalgická a estetická móda. V případě vinylových desek bylo zjištěno, že jde o trvanlivější produkt s vlastnostmi kvalitnější reprodukce hudby, než je tomu u CD nosičů. V případě ka zet je to, pravda, více otázka stylu, který napomáhá apř, právě undergroundové image ka

ely, která se rozhodne svou hudbu vydat na audiokazetě. Nad důvodem návratu audiokazet se zamýšlí známý hudební recenzent Pavel Klusák. Jeho text je plný přesných aužitečných postřehů, takže z něj většinu cituji:

#### 3.2. PROČ SE VRACEJÍ KAZETY

Článek Pava Klusáka objasňuje:

*Cuchaly se, přetáčely se pomalu, zabíraly místo. Ale směli jsme na ně natáčet, co jsme chtěli, a s walkmany přišla svoboda posluchačova pohybu! Magnetofonové kazety: Proč je dnes někteří muzikanti volí jako médium pro svou hudbu? Asi že jsme toho s kazetami tolik prožili.*

*Zajděte si do pražské mekky nezávislé hudby Rekomando, stavte se na českém koncertě americké kapely, prolístejte recenze ve větším hudebním médiu: všude už zase narazíte na magnetofonové kazety. Jak je to možné? Pokud se některé médium zdálo definitivně pohřbené, pak to byly „sonky“, „tédékáčka“, „basfky“ a jiná náplň do kazetáků. Předměty nepříliš skladné, s více či méně zašuměným záznamem bez pořádných basů a výšek, dnes lákají tvůrce jako médium k alternativnímu vyjádření. Jistě: jsou jen kořením scény, a nikdy se už nevrátí osmdesátá léta, kdy se kazet prodalo víc než vinylových gramodesek. Ale webový časopis Rhizome nedávno přinesl seznam 101 dnešních kazetových vydavatelství, která stojí za pozornost: to už ně-*

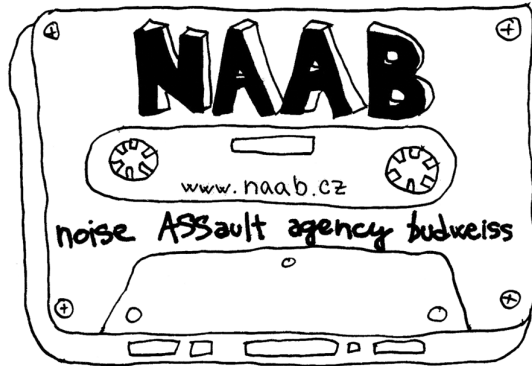
*co znamená. Kdo se dnes hlásí ke kazetám víc: střední generace, která s nimi prožila teenagerovská léta, anebo mladí, kteří vedle výrazného sdělení chtějí nabídnout i sympaticky podivné, nemainstreamové médium.*

Pozoruhodná je už historie magnetofonu jako média. Pavel Klusák dále popisuje okolnosti nástupu tohoto média do praxe:

*Svobodně nahrát, svobodně přemazat. Magnetofony původně nikdo nevyvíjel kvůli písničkářům. Němečtí technici na nich pracovali za účelem vojenským a strategickým: v terénních autech gramofonu přesakovala jehla, a přitom bylo třeba učinit zvuk mobilním. Pouštěly se kupříkladu Vůdcovy projevy v místech, kde fyzicky nebyl, aby se tak klamal nepřítel. To jsme na úsvitu kotoučových přístrojů: komerční název typu z roku 1935 „Magnetophon“ se ujal jako obecné slovo jen v několika jazycích. Kromě češtiny třeba ve finštině: severská mládež ale „magiči“ dodnes říká většinou zkráceně „manka“.*

Během dvou desetiletí se magnetofon stal běžnou a také komerční záležitostí:

*Už EP desky Beatles vycházely paralelně na kazetách – ale kazetovým verzím alb patřila hlavně sedmdesátá a osmdesátá léta. Paralelně s nimi se ovšem začaly prodávat i prázdné kazety: moderní médium, které se dalo přemazávat a opakovaně používat pro nové a nové nahrávky. Publicista Pavel Turek (Živel, Respekt)*



---

### NOISE ASSAULT AGENCY BUDWEISS

---

Nezávislá hudební scéna se v uplynulých deseti letech začala postupně vracet k analogovým hudebním nosičům. Nejprve se jednalo o pouhou módu městských „hipsterů“, dnes se jedná již o stále běžnější praxi. Většina hudebních skupin dnes zase vydává vinylová LP, EP či SP, a v undergroundové hudbě zase patří k módě audiokazety. Pořád tím ještě těží z toho, že magnetofon dnes vlastní málokdo a cesta k posechu jejich alternativní hudby je těžší, ale zato stylová, což jsou pro nezávislé hudebníky žádoucí mety. Budějovickou agenturu „Noise Assault agency

budweiss“ založili mí přátelé a vrstevníci, aby podpořili zdejší hudební dění v oblasti hudební alternativy a zvou do zdejších klubů pozoruhodné hudební soubory z různých koutů Evropy. V logu jejich organizace je právě kazeta. Popularitu tohoto záznamu můžeme demonstrovat už tím, kolik jen jihočeských kapel v posledních letech sáhlo k médiu audiokazety: Walden, Kalle, Depakine Chrono a další. Ruční výroba obalů tomuto druhu hudby vyloženě sedí a také se k ní většinou tak přistupuje. Aby v ní „hand made“ práce byla alespoň patrná. Vlastní tvorbou

na více úrovních tak autoři posilují fekt nebo dojem své nezávislosti.

vzpomíná: „Z hlediska využití mě vždycky přitahovala možnost, kterou nenabízí nic jiného než magnetický pás – a sice že kazetu můžeš přemazat. A tak každé hnutí mého vkusu přepisovalo to předchozí. Převrstvování! Přes Offspring jsem přebral Björk a bylo... I proto, že jsem chtěl ušetřit a na zvukové kvalitě mi nikdy moc nezáleželo.“

Dalším vývojový stupněm magnetofonu byl walkman, nepostradatelná hračka nás, dětí 90. let

*Walkman otevřel dveře // Médiem padesátých a šedesátých let bylo tranzistorové rádio: ten luxus, vzít si poslech rozhlasu na plovárnu! Devadesátá léta patřila diskmanu, poslední dekáda MP3 přehrávačům. Osmdesátá léta dvacátého století ovšem měla ve štítě walkmana – revoluční hračku, která definitivně odpoutala poslech hudebních nahrávek od domácností. Skrze odlehčená sluchátka posílila intimní osamění posluchače s hudbou: proto na walkmana existují reference nadšené i neblahé.*

*Puublicista a redaktor ČT Petr Vizina si vybavuje: „Byl to první nosič zvuku, se kterým jsi mohl chodit po ulici, běhat, tančit, v mém případě i sbírat na povinné brigádě brambory. Kazety poskytovaly obrovský prostor fantazii – málokdy jsem věděl, jak vypadá originální nosič, nejčastější bylo kopírování z kazety na kazetu. Otisk otisku. Málokdy se tam celé elpíčko skutečně vešlo, později člověk zjistil, že ze své „nejoblíbenější desky světa“ nezná poslední tři skladby, kte-*

*ré se do stopáže nevešly. A co vlastnoruční koláže na obalech kazet: přístup DIY, tedy udělej si sám, kvetl z nutnosti a pro zábavu, nikoliv z přesvědčení. Později přišlo baživé pokukování po nastupujících cédéčkách, svým způsobem dokonalem nosiči. Ale tolik prostoru fantazii a tvořivosti ve srovnání s kazetou dát nikdy nemohl.“*

Ale i další interaktivní možnosti, vedoucí k aktivitě posluchačů kazety nabízely:

*Šum a „zahuhlanost“ kazet několikrát přehraných (případně beznadějně české značky Emgeton) se pak stala součástí půvabu těch let. Hudebník a publicista Petr Ferenc podotýká: „Kazeta svou nižší kvalitou ve své době paradoxně vedla k pozornému poslechu – záznam totiž bylo leckdy nutno doložit.“ ...*

V době normaizace byla kazeta také symbolem undergroundu a protirežimního odporu, šíření desek „ze západu“ po kazetách bylo běžnou součástí tehdejší tzv. „druhé kultury“ (BIG BOSS, YINACHI, 2013: 272). I v tomto je Pavel Klusák pamětníkem:

*Fanoušci: Havel, Chomejní, Sonic Youth // V Československu jsme přivítali kazety ze stejného důvodu jako v rozvojových zemích Afriky a Asie: znamenaly svobodnou alternativu, soukromě jsme si mohli nahrát a šířit to, co režim neměl na skladě. Ten reperotár sahal od běžného nedostupného popu až ke kapelám, které nemohly a nesměly vycházet u státních labelů. V ze-*

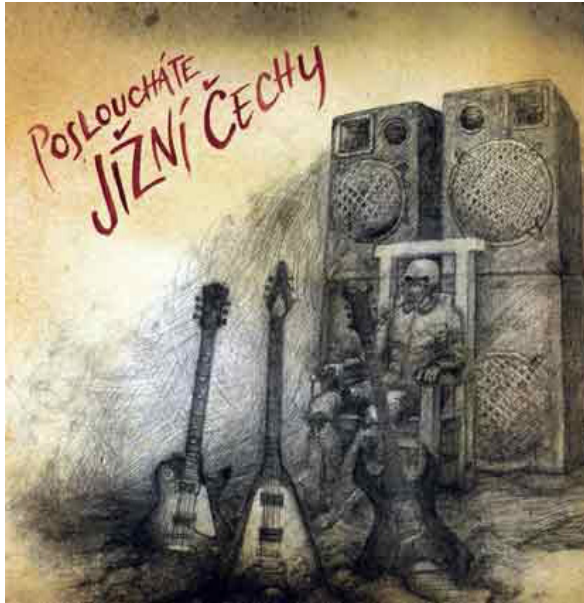
*mi, kde jedinec nesměl vlastnit xerox a rozmnožovací blány pro cyklostyl byly přísně evidované, se „dvojče“, tedy přístroj pro dvě kazety se snažší možnostmi kopírovat, stal nástrojem subverze. Petr Cibulka shromáždil a šířil objemný archív československé podzemní hudby, za což byl odsouzen a vězněn (mimochodem, byl přísným a náročným dramaturgem, zdaleka ne jen pořizovatelem kopií). Václav Havel v osmdesátých letech své hry namlouval na pásek: věděl, že pro šíření je to praktičtější médium než papír.*

*Václav Klaus by kazetu patrně označil za pravicové médium: mohutně akcelerovala nezávislost občana na státu..*

Magnetofonové kazety ovšem výrazně také ovlivnily návyky v současné kultuře poslechu elektronické hudby. Desetiletí, které dvě generace strávily domácím nahráváním a mazáním, přetrafovaly tento zvyk do současné podoby, jak dále článek „Proč se vracejí kazety rozebírá“:

*Právě u kazet spočívá kořen dnešního českého čilého stahování, vypalování a ilegálního sdílení hudby. Pravidlo tehdejší doby znělo: o špatně dostupné zdroje se dělíme! Argument s autorskými právy by zněl tehdejšímu posluchači bláhově: není snad podstatnější poslat nové The Police, exilovou desku Kryla či Plíhalův koncert dál? V nenormální totalitní situaci měl pravdu. Pokud něco připravilo půdu pro porevoluční nahrávací průmysl, byla to právě dychtivost sdílení*





### NÁVRAT ANALOGOVÝCH NOSIČŮ

Nyní si můžeme zběžně prohlédnout některé ukázky obalů analogových nosičů z jihočeského undergroundu. LP Rabbies „Posloucháte jižní čechy“ uvádí ponurá, zašpiněná kresba posluchače v elektrickém křesle, před ním jsou v hlíně zaraženy elektrické kytary - odkaz na jihočeské rolnictví. Ruční nápis „Posloucháte jižní čechy“ odkazuje k LP deskám z 80. let 20. stol, kde stejným písmem stálo „Posloucháte rádio větrník“ Tento sarkasmus i apokalyptický pohled na společnost je charakteristický pro postmoderní myšlení, a pokud jde o současné kapely punk - hard-



corového stylu, tam to platí obzvláště. Poněkud subtilnější dojem budí následující obal MC Tábořského dua Kalle, nesoucí podtitul „Live at the room.“ Vidíme s jemností ručně psaný křehký titulní nadpis nad ústřední jemnou a přesnou kresbou lišky v tučném kruhu, provedenou podobným stylem. To vše chce také odpovídat jemnější, emotivnější hudbě s výrazným ženským zpěvem v popředí.

Obal MC od Depakinechronu tvoří zásuvná papírová krabička, kterou určuje barevný akord světle modré, tmavomodré, hnědé a červené, která je



přímo barvou kazety. Ve vystřihovance na obalu je silueta tučňáka. Nic víc. Kapela je ceněna pro své čistě instrumentální výkony, zpěv v její tvorbě nenajdeme. Jednotlivé skladby mají dadaistické názvy (Iva osmibittová, Sushisikansen, ad.) Zde nacházíme korespondenci mezi povahou obalu a tvorbou kapely.

skrže neevidovanou, ryze lidovou síť kazet.

Je nesmírně zajímavé, že zdánlivě svobodný Západ po kazetách skočil také. Když Thurston Moore ze skupiny Sonic Youth nedávno uspořádal knihu *Mixtape*, zviditelnil tu nadšení, s nímž generace kazet přijala možnost natáčet si vlastní výběry, recyklovat a kombinovat nahrávky po svém. Server Pitchfork Media publikoval aforismus: „Natočit pro někoho mixtape znamená říct – miluju tě.“

Boj proti černému stahování je jedním z největších témat současného mediálního světa. Začal už však před třemi desetiletími, v souvislosti s kazetami:

Velké gramofonové společnosti se kopírování lekly a v osmdesátých letech spustily kampaň pod sloganem *hometaping is killing music*. Ale varování před pirátským domácím nahráváním (oficiální logo: kazeta a pod ní zkřížené hnáty!) nezabrzdilo spontánní výměnu mezi lidmi, ani neuškodilo samotné hudbě. Spíš zaselo semínko, které mohutně vzklíčilo, když přišla digitální éra

Na závěr článku Pavel Klusák uvádí dlouhou řadu argumentů, proč se kazety znovu stávají vrcholně módní záležitostí.

(...) Vlivný kritik Simon Reynolds v britském *Guardianu* napsal, že kazety se vrátily v rámci mohutné vlny nostalgie po osmdesátých letech, která se projevila hlavně ve zvuku dnešní hudby. Pásek s lineárním převíjením skutečně patří

k image „nebyli jsme stvořeni pro tyto časy“. Také se říká, že prošumělé, do sebe vrostlé zvuky z nekvalitních pásků ovlivnily původní hudební tvorbu dnešních lo-fi elektroniků, kteří ve zvuku „zpod deky“ cítí příběh média, které už něco pamatuje. Je to zvuk z periferie, vzniklý bez hýčkární, někdy navzdory nebo jako vedlejší produkt.

Česká alternativní scéna je čím dál bohatší na kazety: vydávají je jemní elektronici Dné, industriální Napalmed či psychedeličtí „romantické rozpadu“ No Pavarotti. Nedávno vzniklo kazetové vydavatelství Ascarid, začal si s nimi i (dosud kompaktní) label KLaNGundKRaCH. Pro mainstreamového posluchače je to garážová estetika: ale jak už to s kulturním pohybem bývá, část z ní čas odhaluje jako cennou a přičiňuje ji k cenné tvorbě.

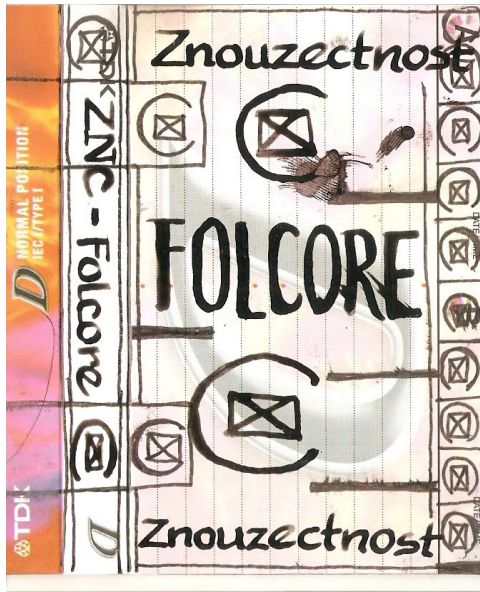
K návratu kazet říká Petr Ferenc: „Z některých scén, třeba punkové nebo blackmetalové, kazety dokonce nikdy nezmizely. Pak jsou tu ale ještě žánry, které si nižší zvukovou kvalitu vymalovaly na prapor: noise nebo záměrně „chudá“ lo-fi tvorba. Kazeta specificky zní, splňuje požadavky analogového zvuku, mechanické manipulace a filozofie DO IT YOURSELF: médium a krabičku si koupíš, roztáčet kopie můžeš sám, obal si vyrobíš sám. A vcelku je kazeta tak nějak víc sexy než CD-R, snad tím, že dlouho jakoby nebyla v dohledu.“

Kazeta, jejíž prodej v osmdesátých letech pře-

vyšoval prodej vinylů, byla stovkami malovydavatelů defakto vyvedena za zapomnění. Ferenc: „Je opředena pavučinami legend a nese zprávu z minulosti, což se často využívá v oblasti hypnagogického popu tematizujícího rozvzpomínání a zasuté vjemy: je na ní totiž jakási nahrávka. Často příšerné kvality, často z doby dětství tvůrce, který s perverzní rozkoší vzpomíná na to, co si to kdysi proboha nahrával...“

S čím zacházíme, to nás utváří. Kazeta může dnes signalizovat retro nostalgii, zároveň je oproti empétojkám náročná na obsluhu. Není to volba pro pohodlné. Vyhovuje těm, kteří hledají cestu mimo hlavní proud: někdy je to image, někdy dobře rozmyšlený názor. daktická výchdiska z tohoto tématu. Ruční „DIY“ výroba je podle mého názoru vlastnost, ke které nemají děti současné digitální generace mnoho příležitostí, zatímco v těch minulých neodmyslitelně patřila ke kultuře dospívání a mnoho mladých činila manuálně zručnými (KLUSÁK, 2013).

Jak vidíme, z hediska zvukových specifik a jedinečné kultury poslechu má audiokazeta současné době stále co nabídnout. (to obdobně a ještě více platí pro P desky). Nejde jen o pocity nostalgie, ale jednoduše také o výrazové prostředky a možnosti, které digitální média nemohou nabídnout. A tak se světový i český trh znovu plní poptávkou i nabídkou týkající se analogových médií.



## OBALY DIY VÝROBY

Vyrůstal jsem ještě v době, kdy se audiokazety běžně prodávaly a také kopírovaly (90. léta 20. stol.) S čímž souvisela potřeba následného popisu, co všechno kazeta obsahuje. Pro mne to většinou také znamenalo záminku obal kazety ztvárnit nebo nějak pokreslit. Nevýhodou bylo to, že na vnitřní stranu se mi pak obtížněji sepisoval seznam skladeb.

Vycházel jsem přitom z reálných motivů kapel na konkrétním albu, které jsem podle svého soudu upravoval v kresbě na nový obal. Výsledky samozřejmě byly poněkud rozporuplné, přinejmen-

ším proto, že jsem nedbal žádných pravidel vizuální komunikace. Na druhou stranu někdy bývá taková nepoučenost příjemná pro svou expresivní povahu.

Ale základy vizuální komunikace není dobré ignorovat a mají-li se porušovat, člověk by měl vědět, že je porušuje a porušovat je s nápadem a stylově.

Jakákoliv pravidla grafického designu mi byla dlouho cizí a řada plakátů, které jsem s horlivostí vyráběl na naše první koncerty, to dosvědčuje. Základní chyby, které tu vnímám (A které

jsou ostatně typické pro většinu ryzích amatérů), jsou chaotické kompozice motivů, nesprávná volba hierarchie velikosti písem a také samotný výběr výběr fontu písma. Teprve dobrá volba písma, přehledná hierarchie velikosti a charekteru informací spolu s výběrem motivu (motivů) může dopomoci plakátu k funkčnosti, což je přece jen jeho hlavní poslání.



---

### 3.3. RESUMÉ ZE TŘETÍ KAPITOLY

---

Ve třetí kapitole uvádím svůj projekt do souvislostí s aktuálními trendy v hudebních subkulturách, na které se v této práci zaměřuji. Tyto jsou hojně poznamenány stylovými návraty do slavných epoch období jejich vzniku. Jde o tzv. retro módu; tento jev je obecně v soudobé kultuře až nebývale častý. Se svou prací se pouštím také právě na toto pole.

Cituji zde proto také výstižné pasáže z obsažného článku známého hudebního recenzenta Pavla Klusáka, který vysvětluje důvody nynějšího návratu audio kazet, které před více než deseti lety vytlačily CD nosiče. Upozorňuje na význam audiokazet pro rozvoj činnosti posluchačů. Jejich šíření a kopírování s sebou požadavek originálního zpracování obalů.

Právě tato okolnost je jistě inspirativní.



## REFLEXE PŮVODNÍCH PLAKÁTŮ NAE

Plakáty na naše vystoupení z období aktivity kapely Nána a Eklhaft (2003 - 2005) Z těch, které se dochovaly, jsem nyní zkusil vybrat ty, které nepřekypují množstvím chyb.

Při prvním pohledu je na všech patrná ruční práce, protože PC grafické programy (Adobe i jiné) většinou nikdo v našem okruhu neměl. Navíc v možnosti nakreslit plakát jsme cítili jakési potěšení, výsadu, svátek. Těšili jsme se, jak hoto-  
vým plakátem překvapíme kamarády.

První plakát je hrou s druhy písem. Nápis „Múch'slet“ je vystřižený s plakátů spřátelené

kapely, slétající se mouchy jsou vtipně přikresleny. Nápis „Nána a Eklhaft“ odrážel naše tehdejší přesvědčení, že slovo „Nána“ má být zobrazeno sladkou, oblou, přitažlivou formou, zatímco „Eklhaft“ tvrdými, ostrými písmeny. Tím měl být vyjádřen kontrast dvou základních kapelních živlů.

Na druhém plakátu je na kresbě zobrazen frontman Standa (Dnes „Stanley Depp“) který zve návštěvníky skrze komiksovou bublinu. Je to princip, který se táhne už od Amerického strýčka Sama, který býval na plakátech zobrazován se

svou výzvou k nástupu do armády. V multimediální současnosti by k témuž účelu zřejmě nejlépe posloužilo krátké selfie-video, ve kterém by dotyčný svou pozvánku prostě řekl.

Třetí plakát zve na Valentýnský večírek. Zde jako podklad posloužil vánoční balící papír se srdíčky, na který jsme natiskli kresbu se členy kapely v rozvolněném rozpoložení. Pod kresbou už je jen strohý nápis s nejnужnějsími údaji, včerně podstatného „Vstup povolen pouze zamilovaným.“

## 4. TVORBA VIZUÁLNÍHO STYLU

### 4.1. TEXTY TEENAGERŮ JAKO PODNĚTNÝ MATERIÁL

Deset let po naší středoškolské hudební etapě jsme s několika přáteli uvažovali o možnosti jednorázového comebacku u příležitosti desátého výročí ukončení činnosti kapely. Takové oslavy narozenin. Vzhledem k tomu, že jsem právě touto dobou přemýšlel, jak zpracovat své téma „lidový text a grafika“ napadlo mě oba projekty spojit dohromady s tím, že hudební pokusy k dospívání patří a z výtvarného hlediska jim mohou být zajímavým školním námětem (VOTRUBA, 2008).

Pro chystaný comebackový koncert jsem se rozhodl připravit svazek s texty této kapely, plakáty a trička. Otázkou bylo, jak se této práci zhostit. Chtěl jsem svým přístupem postihnout atmosféru nezralé a naivně rebelující punkové kapely, jejíž členové byli zároveň všichni paradoxně syny spořádaných rodin s kořeny v (jiho)české kulturní tradici. A tím pádem odhalit také vztahy tradice a inovace v hudební tvorbě v českobudějovickém sociokulturním prostředí v době začátku našeho hudebního života.

Soubor zhruba 20 textů, které po kapele Náně a Eklhaft zůstaly, mi ležel ve skříni (podobně jako příslušníci kostlivci) a o možnosti jeho grafického zpracování jsem při chvílkách přemýšlel už dlouho. Nejen, že ty texty v sobě chovají

atmosféru své doby, ale dodnes si o některých myslím, že jsou zajímavé. Věnuji tak vzpomínku přátelům, kteří jsou dnes roztroušeni napříč celou republikou a i přes možnosti elektronických kontaktů o sobě vlastně moc nevíme.

A tak mě už jednou napadlo, že ilustrace ve sborníku věnovaném Náně a Eklhaft by mohly tvořit hračky – zasazené do „ekhlhaftové“, populární punkové kultury. Inspiroval mě k tomu nejspíš přímo obraz z textu Martina Píši Houpací koník, o kterém zpívá, že mu není k ničemu a že ho vyhodí na smeták. Vynikající obraz.

Nejprve jsem zkoušel tento obrázek a další ilustrace kreslit, ale vedoucí diplomky mě ujistil, že moje naivizující kresba by snad šla použít k dětské literatuře, ale ne jako východisko k punkové grafice. S tak radikálním názorem jsem nepočítal, ale musel jsem mu dát za pravdu – moje lyričnost byla nepunková už tehdy v té přece jen punkové Náně a Eklhaft, kde jsem byl za hippie máničku. Souhlasil jsem, že budu ctít pravidla punkového vizuálního jazyka, i když onu časťo naivní poetistickou náladu textů kapely jsem chtěl ve svém řešení zachovat stejně.

### 4.2. ANALÝZA TEXTŮ KAPELY A HLEDÁNÍ KONCEPTU KE ZTVÁRNĚNÍ

Na kapelních textech jde ostatně poznat přímo, že jsou výplody patnáctiletých pisatelů. Svědčí o tom už názvy písní jako „Vojáček“, „Král“ ne-

bo „Houpací koník.“ Většina z názvů textů kapely představuje zároveň univerzální symboly, vyskytující se v lidové kultuře a zábavě už celé stovky let – ať už v rámci hraček, různých typů karet, kostýmů, nebo přímo v národních písních.

Toto sepjetí inovace a tradic je právě tím, co mě na tomto projektu zajímá. Samozřejmě, že když jsme své písničky tehdy vytvářeli, vůbec jsme si to neuvědomovali. Bylo to tak samozřejmě, mimoděk. O to zajímavější je pro mne uvědomit si to tak dnes. Tedy z těchto všech důvodů jevílo se nejpřirozenější ilustrovat textový sborník právě hračkami – jakoby na smetišti nalezenými. Taková sbírka je typicky punková a zároveň vyjadřuje mojí současnou autorskou pozici – ano, v rámci diplomky se budu „hrabat“ v minulosti.

Další rovinou tohoto konceptu je osud tradičních hraček v současnosti, kdy PC hry už od předškolního věku nahrazují dětem tradiční způsob hry. A v neposlední řadě konečně samotné smetiště, jako nezanedbatelný index současné společnosti.

Smetiště, o kterém Václav Bělohradský s nadšátkou říká, že je posledním společným prostorem v současné společnosti individuální a spotřební kultury. (BĚLOHRADSKÝ, 2013: 22)

Mým úkolem se tedy ukázalo – ve prospěch tohoto přístupu – projít dostatek vizuálního materiálu zobrazujícího symboly v titulech písní – a to především v oblasti hraček.



### SÉRIE PLAKÁTŮ K DP

Toto je trojice plakátů, které jsou součástí DP. Ve všech dodržují pravidla vizuální hierarchie, jakkoliv by k tomuto hudebnímu stylu mohlo porušování pravidel patřit (HALOUN, 2012: 46). Vycházím z klasické středové kompozice, která je pro přímé sdělení nejlepší. Pracuji s trojicí různých poutacích motivů, které doplňuji týmž písmem: šablonovým logem „Nána Eklhaft“ a strojopisnou informací „Jam po 10 letech.“

Na prvním plakátu je houpací koník s přikresleným čírem (Punkovým účesem). Jde o týž motiv,

který se nachází také na obálce zpěvníku. Důvod jeho výběru blíže vysvětluji ve vlastním textu práce.

Druhý plakát má žlutý podklad, aby série plakátů nezůstávala monochromní. Zářivá žlutá je k tomuto účelu vhodná. Hlavním motivem je zde „N“ a „E“, které jsou zkratkami kapelního názvu, jsou však vyskládané z jednotlivých listů s písňovými texty. Signalizují, že jde o připomenutí tvorby kapely, ve které měly texty důležité místo. Malé nesouměrnosti ve skladbě liter jsou pochopitelně záměrné.

Na třetím plakátu je sekvence přímých řečí v komiksově formě, v bublinách. Je v nich vzpomenu to na okamžik, ve kterém kapela Nána a Eklhaft vznikla. To, že plakát neprozrazuje více, myslím nevadí, ani pro nezainteresované diváky. Vzniká tu vhodný prostor pro domyšlení souvislostí, i libovolnou interpretaci. Ti, kteří si událost pamatují, mají zase možnost zhodnotit vývoj od tehdejších událostí k současným.

## I – HOUPACÍ KŮŇ

Na počátku zpěvníku je tedy zařazena píseň „Houpací kůň“ Hračka houpacího koně s přikresleným čírem je rovněž titulním motivem na obálce i propagačních plakátech. Jak už bylo zmíněno, motiv písničky dobře ukazuje moment, kdy se její autor zbavuje dětství symbolickým aktem vyhození svého houpacího koně na smetišť. (A nevadí, že si to Martin tím výhozem jen vymyslel. Houpacího koníka doma myslím dodnes mají.)

A dále, kůň má v lidské kultuře, a tedy také v lidových písních, důležité místo. Jde o fenomenální zvíře celých tisíciletí lidských civilizací, má důležitou úlohu ve starověkých mytologiích. Dopravní a tažné zvíře, obdivované pro svou eleganci a důstojnost. Sázání v koňských dostizích, mytologie, pohádky, národní písničky – tady všude má své místo. (BECKER, 2008: 139) Také je tradiční evropská dětská hračka.

Pro ilustraci volím jeho fotografii tradiční podoby houpacího koníka, která tvarově působí dle mého názoru nejpřívětivěji a nejsdílněji.

## II – KMENOVÁ SPOLEČNOST

V tomto textu autor Tomáš Kubart zakouší fiktivní bytí v různých kulturních prostředích. V kmenové společnosti, v diktatuře, v komunismu, i v relativně svobodné kapitalistické společnosti a vystihuje vždy ve sloce zkušenost z dotyčného systému. V refrénu „Chtěl bysem si vlád-

nout jednou sám / Vytvořit si jen pro sebe vlastní klam / Chtěl bysem si založit vlastní stát / A lhát si o tom že je všechno akorát.“ pak pochybuje o smyslu jakéhokoliv společenského zřízení a otevřeně - ironicky - si lže o zřízení vlastního režimu, vlastní klamu.

Je to jedna z prvních písní, které v kapele vznikly a svým obsahem je anarchistická. Navíc svým názvem zmiňuje „kmeny“, tedy pojem charakteristický také pro novodobé městské subkultury, které představují často pro civilizovaný zbytek populace jakousi barbarskou hrozbu svou přemočarostí a bezskrupulózností. Po těchto všech stránkách se jednoznačně hodí jako první text do punkového zpěvníčku.

Vzhledem ke konceptu knihy ponechávám písničku bez ilustrace. (Tuhle píseň zrovna nejde snadno symbolizovat do nějaké hračky, jak je možné u řady dalších.) Také se jeví zbytečně ilustrovat každou píseň, ve prospěch toho, aby občas zařazené ilustrace mohly tvořit pro čtenáře překvapení.

## III – TVAROH

Dalším textem je pro změnu banální rýmováčka v rock'n'rollovém rytmu. Je o tom, že dodnes, když někde vidím tvaroh, tak je mi blbě, protože jsem se ho kdysi jako malý přejedl. Tato historka z dětství byla mou volnou odpovědí na námět Martinova Houpacího koně.

Tento text by bylo také nemožné (A zbytečně ilustrovat nějakou „nalezenou“ hračkou, leda možná obalem od Tvaroháčku nebo něčeho takového. Ale ve sborníku zůstává pouze ve strojopisu.

## IV – KAHOVEC

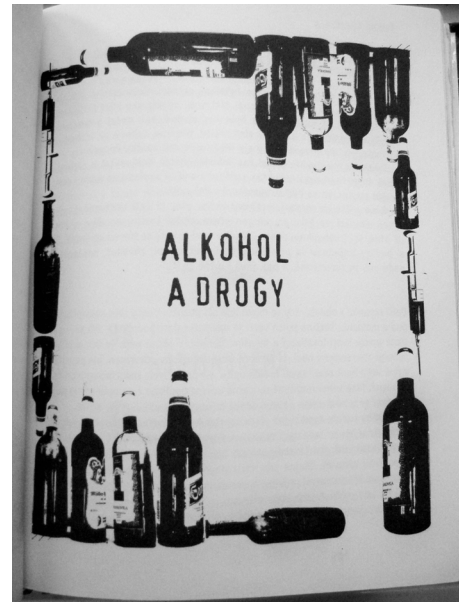
Další můj vlastní text, který vznikl takřkajíc v těsném sledu skutečnosti. Naše středoškolská dějinná kvůli řadě svých projektů v oblasti kunsthistorie se nemohla vždy dostavit do školy a tak za sebe občas nechávala zaskakovat jistěho mladého eléva ve svém oboru, který se jmenoval Kahovec. Byl velmi skoupý na slovo, nesmělý a znatelně se červenal. S kamarádem a spolužákem Tomášem Kubartem jsme se bavili spekulacemi, zda náhodou jeho chování nemá původ v beznadějně lásce k dějinnárci Hajné. To jsme ovšem skutečně nevěděli. Ale píseň o tom posléze vznikla, do líbivě vřelého riffu.

Příležitostí k ilustraci se mi vybavilo počítadlo, které by na pomyslné skládce - proč by také nemohlo - mohlo ležet nedaleko houpacího koně. Ve vztahu k milostnému námětu může konotovat takové motivy, jakože láska se nedá spočítat, přestože množení je jejím skrytým posláním.

## V – KYTIČKY

Kytičky jsou vlastně takovým mým zkonstruovaným psychedelickým mýtem. Zkušenosti s THC





### NAVRHOVÁNÍ ILUSTRACÍ DO ZPĚVNÍKU

Ilustrace ve zpěvníku byly předmětem postupného navrhování. Uvažoval jsem o kolážích, barevných podkladech... Ale nakonec jsem vyšel z principu polyekranové kompozice, tj. hlavního motivu uvnitř středového rámečku, který lemují série dovysvětlujících symbolů. Proto, aby z každé ilustrace bylo evidentní, že byla „vyhrabána na smetišti“ mezi jinými dalšími opotřebovanými punkrockovými symboly. Mezi které podle mého názoru jistě patří popartová plachovka, rozbitá elektrická kytara, traktor upomínající na známý hit visacího zámku, či rozbitá panenka jako dal-

ší symbol odhozeného dětství, resp. podoby jeho další fáze.

Celek ilustrace vlastně také připomíná kartu, což v druhém plánu také bylo mým záměrem, znovu poukázat na to, že projekt v různých styčných bodech souvisí s různými tradicemi v lidové kultuře..Hrát píseň a hrát karetní hru jsou rozdílné činnosti, přesto se v obojím ne náhodou objevuje stejné sloveso. Johann Huizinga v knize *Homo ludens* podrobně vysvětluje, proč; v každé hře totiž nalezneme nějaký symbolický systém a pravidla (HUIZINGA, 2000: 111)..

Prostřední ukázkou je ilustrace grafičky TOYBOX (JANEČEK, 2006) ke knize „Černá sanitka“, známému souboru soudobých lidových hororových mýtů. Ilustrace z koláží xeroxovaných fotografií dobře navozují ponurou atmosféru. Já jsem z nich vyšel také, protože podle mého názoru jde o techniku, která patří do vizuálního slovníku punkové, pouliční kultury. Do všeho, co bylo na Náně Eklhaft. Práce TOYBOX do jisté míry potvrdila mou představu, že lidovou kulturu v současnosti je třeba chápat v kontextu industrializace, konzumace a plýtvání.

a její popularita mezi mými přáteli (Sám jsem si ale marihuanu nikdy příliš neoblíbil a časem jsem s jejím požíváním přestal úplně.) mě jednou přivedly k surrealistické představě, ve které oční žilky ožily jako vlastně rostliny, které se popínají po oční bulvě. Text tehdy pobavil, protože surrealistické náměty patřily mezi ty, které nás zajímaly. Hudebně šlo o naprosto volné improvizace všech nástrojů do podivného, v smyčce se opakujícího kytarového podkladu z několika vysokých tónů.

## VI – NÁNA A EKLHAFT

Písnička „Nána a Eklhaft“ byla čistě sebekritická, zvukomalebná vyřvávačka na počátky koncertů. Tak byla zamýšlená. Tady konečně můžeme objasnit, kde se vzal ten podivný název „Nána a Eklhaft.“

Stalo se, že náš frontman Standa Dobal jednou na záchodech zlomyslně pomočil nicnetušícího bubeníka Marka Menšíka. Ten na něj začal provolávat, že je Eklhaft. O něco později si ze mě pár spolužáků a spoluhráčů z kapely utahovalo, že s dlouhými vlasy vypadám skoro jako nějaká holka, jako nějaká Nána. Když jsme zase vzápětí řešili název pro vznikající kapelu, už bylo z čeho vycházet. „Mohli bysme být Eklhafts,“ řekl jsem, „to by na nás sedělo.“ Ale v tom si nedal říct zpěvák Standa, který prosazoval, že by to mělo být „Nána a Eklhaft.“ A nějak to zvuko-

vě sedělo, bylo to dostatečně podivné, včetně dostatku různých významových konotací. Takže při tom to zůstalo.

Mezi dalšími ranými texty Standy Dobala byly také dost sprosté „Hej vy čubky.“ Tady byla podnětem aktuální společenská tematika. Na naše koncerty chodila spousta lidí naší věkové skupiny, což bylo často právě těch cca 15 let a bylo velkou módou se v rámci svého oděvního stylu „oháknout“ hesly, které se zatínaly do současné politické situace. Sympatizovat se západem utiskovanými státy na východě a nošením arafatového šátku, návštěvami čajoven, a hlášením se k multikulturalitě tento nátlak vyvažovat. Tím se vyznačovaly obzvláště uvědomělé studentky místního gymnázia. No a my jsme z toho měli trochu legraci. Standa to tedy pojmenoval ve výše zmíněném textu: „Hej vy čubky co tu chcete, co si vlastně myslíte, stylově chodíte do čajoven a arafaty nosíte...“ nebo „Hej vy čubky co tu chcete, NO VAR máte na tričku (...) v botě rudou tkaničku.“ Tady bylo cílem usvědčit intelektuálské pozérství, což jistě svůj smysl mělo. Písnička ale nebyla moc povedená a za nějaký čas jsme ji přestali hrát.

## VII – VOJÁČEK

Deset let od napsání textu Vojáčka se ve společnosti mnoho věcí nápadně proměnilo. Jednou z takových proměn bylo zrušení

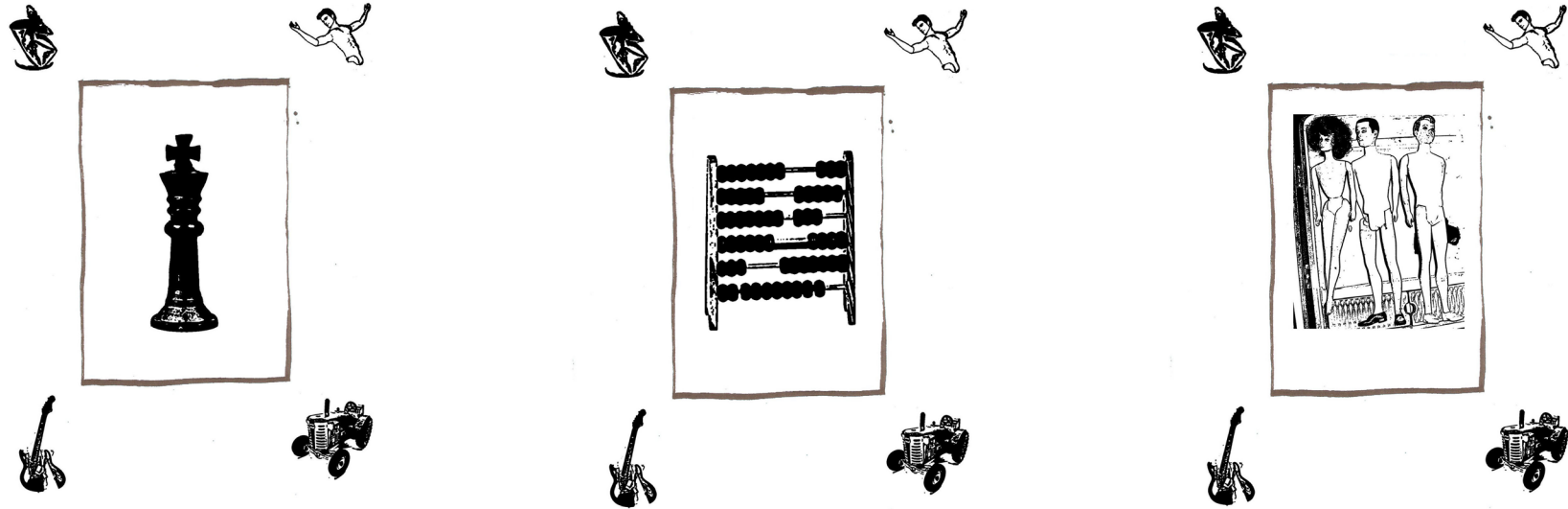
povinné vojenské služby. Tehdy ale byli ještě vojáci běžnou součástí panoptika městských ulic a hospod. Pravidelně jsme se s nimi potkávali v restauraci „U Josefa,“ kam jsme chodili rádi stejně jako oni, protože to tam bylo sympatické. Navzájem jsme si sebe nijak zvlášť nevšíмали. (Jednou jsme však byli málem vtaženi do rvačky, kterou chtěli vojíni oslavující konec služby už nevíme proč vyprovokovat.)

V každém případě vojenské motivy se do písní po staletí dostávaly. Patří sem i naše písnička Vojáček. Úloha vojáka ve společnosti je v lidové kultuře tradičně příležitostí k citovým pohnutím, ž patosu, ať už proto, že jde o motiv příkoří od těch „nahore“ vůči těm „dole“, či proto, že mladý muž jako hrdina se jde bít za společnost. (Velmi rozšířená tematika např. v písních D. Landy.) Je zvláštní, dodnes nemalé procento dospívajících mladíků zcela vážně zahoří po „službě vlasti“ v armádě, přestože o povinnost již deset let nejde. Jeho archetyp je v lidové kultuře všeobecně přítomný. Objevuje se tradičně mezi hračkami, jeho paralela je rovněž v kartách (jako „svršek“), atd.

Pro ilustraci do zpěvníku volím běžného plastového vojáčka z devadesátkových dětských her. Stojí vedle džípu, kvůli plnější kompozici.

## VIII – JAME – VU

Jame-vu je z francouztiny a znamená ten efekt,



### SADA ILUSTRACÍ

Všechny ilustrace jsou v jednom duchu, jak je vidět z této trojice ukázek. Tím dostává zpěvník první koncepční rozměr. Fotografie, které jsem hledal s pomocí googlu, byly samozřejmě zprvu velmi různorodý materiál. Ale xeroxový efekt v Adobe Photoshopu je sjednotil do jedné vizuální řeči. Mým hlavním hlediskem výběru byla pravděpodobnost nalezitelnosti předmětů na smetišti. Píseň Král je jakýmsi pseudostředověkým eposem, ale v rámci ilustrace jej bylo třeba vyjádřit cetkou ze smetiště. Příhodným vyjádřením se mi jevila figurka šachového krále, který se mohl

spolu s celou sadou šachů bůhví proč na smetiště dostat - ale kdo ví, proč na smetišti končí mnohdy i normálně funkční věci?

Píseň o zhrzené lásce nesmělého pedagogického praktikanta byla rovněž oříškem. Po vymyšlení variací s obligátním motivem srdce jsem si vzpoměl na počítadlo, symbol školního vyučování i špatně spočítané lásky. Díky tomu výpověď ilustrací dále držím v obsahové rovině použitých, nepotřebných, odhozených hraček. Což, jak věřím, celé sadě prospívá. Ilustrace k písni „Diskotéka“ byla záležitostí rychlé a jasné volby.

Diskotéka, zábava pro panenky a panáčky. Barbie a Keny, kterými jsme byli pronásledováni v reklamách svých dětských let. Pravděpodobnost jejich výskytu na většině smetišť je podle mého názoru velmi silná. Zbývá dodat, že panenka je velmi tradiční hračka, která doznala v kulturní historii nesčetných proměn. Jisté je, že za panenkami staršího data výroby bychom dnes museli do muzeí nebo specializovaných sbírek.

který se přihodí tehdy, když se nějaké slovo tak dlouho opakuje, až ztratí svůj význam. Zbyde z něj jen akustický škleb.

Tak se jmenovala báseň spolužáka a kamaráda Tomáše Kubarta o prožitku noci a marnosti, že nic nemá smysl, pokud je to příliš často opakováno, kterou jsme zhudebnili. Byla rovněž podložena dosti temnou mollovou harmonií se sóly kytary, houslí a klarinetu. Je rovněž bez ilustrace. Ve zpěvníku je podložena černou barvou a písmo je na ní v negativu, tedy bílé.

#### **IX – KELTI**

Tato písnička otvírá sérii prací do kapely přišedšího zpěváka a bongaistu Artura Magrota, nadaného, přemýšlivého a ambiciózního spolužáka, který se ocitl u mnoha tvůrčích a uměleckých projektů v Krumlově a ve všech přispěl obratnými realizačními nápady. Do Nány a Eklhaft přinesl postupně texty, které patřily k nejlepším. Písně o keltech, králi, nebo poutníkovi do kapely došly romantizující historickou tematiku, která byla v Krumlově všudypřítomná a tedy i skrze kapelu velmi zapůsobila. Řada krumlovských hospod se ocitá v původních kamenných gotických či renesančních prostorách a asi není divu, že nám to učarovalo. Pili jsme tehdy medovinu a na Kelty si trochu hráli - když ne zrovna na renesanční pány.

Písnička Kelti se tedy skládá z takových pro-

žitků a představ. Hrajeme ji dodnes, protože ji svědčí i folková akustická verze a stojí na výrazných houslích. Ve zpěvníku je bez ilustrace, jen podložená barvou.

#### **X – KRÁL**

Další píseň s Arturovým textem a mou hudbou. Je to další píseň, kterou máme v repertoiru dodnes. Nemůžeme jinak. Spoustu lidí už tehdy zaujala a dodnes si ji žádají. Pomohla stvořit náš hudební mýtus a naše místo v kultuře na Budějovicku. Je to epos nepřilíš vzdálený pohádce s filosofickým vyzněním. Nechci přehánět, ale ta písnička budí opravdu pozornost vždy znovu, i když ji hrajeme před neznámým publikem. Já už ji dnes hraju dost nezaujatě, protože ji hrajeme ty dlouhé roky a jeden čas jsme ji hráli pořad a museli ji opakovat. Je dlouhá, má deset slok a její doprovod se odehrává pořad dokola. Dlouhé roky jí při našich hraních nenavrhuju, jeden čas jsem ji úplně odmítal hrát. Ale jak říkám, vždycky se někdo ozve...

Opět můžeme poukázat na paralelu k lidové kultuře. Král je společensky hierarchicky nejvyšší figura, persona, role (BECKER, 2008: 130). Je to i dnes silný archetyp. Objevuje se v šachách, matriášových kartách, tarotových kartách, symbolický titul pro vítěze společenských her, plesů, tradiční pohádková postava, figuruje i v tradičních národních folklórních písních. Pro dospívající, kteří za-

čínají řešit rivalitu v kolektivu, je označení „král“ odměnou za mimořádný (většinou sportovní) výkon. „jsi (jsem) king“ si pamatuji jako často skloňované úsloví z období 2. Stupně ZŠ.

V rámci konceptu zpěvníku je píseň opatřena ilustrací, kterou představuje fotografie šachové figurky. Místo písně mezi dalšími se opravdu podobá místu Krále mezi ostatními šachovými figurkami. Opět jsem tak uplatnil předpoklad věrohodnosti nálezu ilustrace na smetišti. Dojem olýsalosti a punkové syrovosti opět dotváří photoshopové efekty. A jak z předchozího textu vyplynulo, nerozpakoval bych se Krále z našeho repertoiru vyhodit. Abych stejně jako on v textu písně měl možnost zamezit vlastnímu vedení se na předchozích úspěších. To samozřejmě omezuje možnosti dalšího vývoje.

#### **XI – POUTNÍK**

Tahle písnička narozdíl od té předchozí nepřežila. Vznikla v pozdním období tvorby kapely Nány a Eklhaft a do našich dalších hudebních projektů se již nedostala. Dvě sloky uvedené ve zpěvníku jsou ty, které se dochovaly, ale nikdo už vlastně neví, jak přesně píseň končila. Ani Artur. Víme jen, že šlo o setkání poutníka s Bohem. Hudební doprovod, jehož základ jsem měl rovněž na svědomí já, měl připomínat jednoduchou kytaru ve spirituálech, jako to známe i u nás od Sváti Karáska nebo od Spirituál Kvintetu. Punkověj-

Koncert. Nějaký jama filii mozi  
byvalým členy kapely a agalodi  
z minulosti. A jako vždy, tak bylo  
připomenout. Mladý Konrad  
spokojen. Vlastně, jama-vo  
dívod mělo přání abych se  
grafických problémů, které by  
byly vlivem samotného „deformu“  
přehledně.

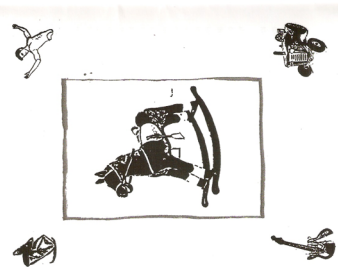
A tak dříve v radách výše-  
shodně, ale jen jako příklad  
Připomenutí a zamilu se z náh  
znají, který padl pod hrabuní  
msta, které sám postavil.  
Připomenutí a zamilu se z náh  
hovoř. Amosovi ročníků, kon-  
kretně ulic, ve kterých můžete  
jsou zabít. To je, když si přečtete  
do zátěží jakéhý výřim, ani  
ebo osud Martinom houpacím  
které. To je, když si přečtete  
přehledně. A zamilu se z náh  
včetně plotů Nery i důklat, žile  
jste sestavy vřelky.

NÁNA  
A EKHLAFT  
PO TULETCE

Tímto osasem si vod za cíl  
uspořádat texty již nikdy nee-  
mnoho atřicetiletého  
šedesát let již v prezentaci  
Cekabramovským klubů pod  
makrem lána a důklat. To ano-  
můl. Koncert je dvanácti kapely  
včetně doprovodného proroctví

omně odlišným hudebním  
směry, který je plný dojem.  
A protože se za tu dobu již  
například Shabyn Dageen  
napadl tak učim v neobem  
vyniklou kapely zaski  
včetně doprovodného proroctví

Co se týká libetno modba  
moderndifmipho výřim vyšší  
inčikálery. Za jím je odzvozu  
na letka koncerty inspiroky  
Kubovce, zahájte šarabák  
napříkce inčikálery za věže.  
Hvězdy kapely. A zamilu se z náh  
měli kapely, ale má je již  
dlouhodobě neobtěho oběh.  
A z nás přibit buer nábo  
mno vzhledem buršák dekla-  
ace těch sardotických děla za  
hově a zamilu se z náh  
lyku náboznou tuu knu.  
Druhá věž je ten, že  
bylo. Připomenutí a zamilu se z náh  
můl. Koncert je dvanácti kapely  
včetně doprovodného proroctví  
frán takových, které neměly  
dostatečně, vhodné hudbě



HOU PACÍ KONÍK

Já mám doma houpacího koníka  
Jenže jeho smysl mi nějak uniká  
Jestli jsem se na něm nikdy nehoupal  
Četím jsem se na něj jenom koukal

Můj houpací koník tiše si stojí  
Můj houpací koník už ho nemá rád  
Můj houpací koník tiše se bojí  
Můj houpací koník už s ním běhám na smeták

Dneska jsem se na něm poprvý zhooup  
A ten hajal skurvenej přešel mi kloub  
Teď už toho parchanta já nemá rád  
A rychle s ním utíkám na smeták

První kytický výtisk: Praha, vydáno v roce 2004  
Lipavice, 28. 3. 2004

KYTICKY

Teť za oční bulvou  
Je uradná pšda  
Pohltil ji dym  
A sčte pšdy začaly  
Se tláčít ruče steny ven  
Ruče steny tláčít  
Tlačí senkily na exi  
A rostu...  
A nikdo z vás to nepopře

NÁNA A EKHLAFT

Nána mána mána a eklhaft  
Nána mána má  
Nána mána mána a eklhaft  
Nána mána má

Škaredá je naše muzika  
Škaredá je náš zjev  
Škaredá je naše kapela  
Škaredá je náš zpěv

### TYPOGRAFIE VE ZPĚVNÍKU

S vedoucím práce jsme se shodli na koncepci dvou paralelních fontů, které prochází knihou. Vlastní texty písní jsou psány na klasickém psacím stroji, který evokuje náladu pamfletů a samizdatů, za kterýmižto účely se dodnes běžně používá. (Samozřejmě je to do jisté míry manýra a dnes již také anachronismus, ale k mému retro projektu se, myslím hodí.) A druhým fontem užitým ve zpěvníku je pak drobný, nenápadný, bezpatkový Franklin gothic book, který současně na každé stránce komentuje texty písní. Jím je také vysázeno úvodní slovo na prv-

ní dvojstránce, i seznam členů kapely a autorství hudby a textu. Pro podpoření dojmu syrovosti a neučesanosti jsou nakonec vlastní texty písní na jednotlivých stránkách otištěny „cik cak“. Zároveň je tak znovu do knihy vnesen rytmický prvek. Navíc jej bylo možné prakticky využít pro vhodné umístění kratších písní s verši o delší stopáži. Je to organizace, která má svou tradici. Najdeme ji už v Teigeho grafické úpravě Nezvalovy Pantomimy či Seifertových „Na vlnách TSF“. V novější době pak byla koncepce různoběžných textů vy-

sázena také ve sbírce žákovských říkadel „Namažeme školu špekem“ a „Kecy v kleci“ od Adama Votruby.(VOTRUBA, 2008). Na předsádce je panoramatický záběr ze skládky, (Těž „oxeroxovaný“), který má evokovat, že ve zpěvníku najdeme již dávno „použité“ písně, které si klade tento zpěvník za cíl připomenout.



ší část kapely tehdy ostatně protestovala s obavou, abychom se tudy nedostali někam k braku a ke kýči. A tento rozpor ostatně odrážel i kapelní situaci; někomu začínala chybět původní radikalita, dalším chyběl instrumentální růst a písničkářům v kapele (kterým jsem se cítil i já) chyběla akustická kytara a blízkost přírodě. To nakonec vyřešil dohodnutý rozchod tělesa. Nána se rozešla s Eklhaftem, jak jsme poté vtipkovali.

## XII – HYMNA?

Další z řady Arturových textů. Tento byl na rozdíl od předešlých motivovaný aktuální sociální situací. Autor tady provokoval přímo řady punkerů, kterým jsme na koncertech zpívali, že jejich zvyky jsou zpátečnické a že nadáváním na systém se nikam nedostanou. Písničku jízlivě nazval Hymnou s přidaným otazníkem. Částečně vlivem Arturovým, částečně vlastním vývojem jsme se už ani my nechtěli identifikovat se subkulturou punků (BIG BOSS, YINACHI, 2014: 57). V hudební tvorbě jsme přidávali víc SKA, beatu nebo náznaků free jazzu.

## XIII – SKARDÁŠ

Poslední z Arturovských textů v této sbírce. O tanci, jehož zápal překračuje všechnu soudnost. Je naplněný asociacemi na folklórní tématu: „Oheň máš v těle Aničko / tak dokola se toč / dnes s čertem místo myslivce / na Skardáš si

skoč (...) Podlaha spálená / nebo je daleko (...) Zakokrhal kohout / Já dám ti pusku na líčko...“

Samozřejmě že tu jsou asociace na téma Čerta a Káči, či upsání se ďáblu. Můžeme pokračovat např. k odkazům na tarotový archetyp svůdnice. Písničku si dodnes vyžaduje naše kamarádka Anička.

## XIV – ÚPLNÁ TMA

Tady se textařsky projevil Buďa, jinak bytostný instrumentalista. A pomáhal mu s tím Tomáš Havlík, který nikdy pokud vím žádný jiný text nenapsal. Přesto má výsledek sympatickou a poetickou atmosféru. Je to už v pořadí druhé opěvování noci, resp. nočního života v tomto sborníčku. Odůvodnění je jednoduché, naše zkoušky patřily podvečerům, koncerty večerům a následně nocím. A to často na úkor ranního vstávání do školy. Bylo tedy namístě věnovat tomuto tématu další text, stylizovaný do absurdna: „Pouliční osvětlení to není nic pro náš klan / Máme radši úplnou tmou a zpěv hejna černejch vran / Ani hvězdy ani měsíc / Jen blesky šlehaj černou tmou / Když temnota zaplnila celou prázdnou duši mou...“

## XV - LOŽKA (KRYSY)

Další příspěvek kamaráda a spolužáka Tomáše Kubarta, opět téměř básnický. Tématem je společenská metafora o potápějící se lodi. „Krysy

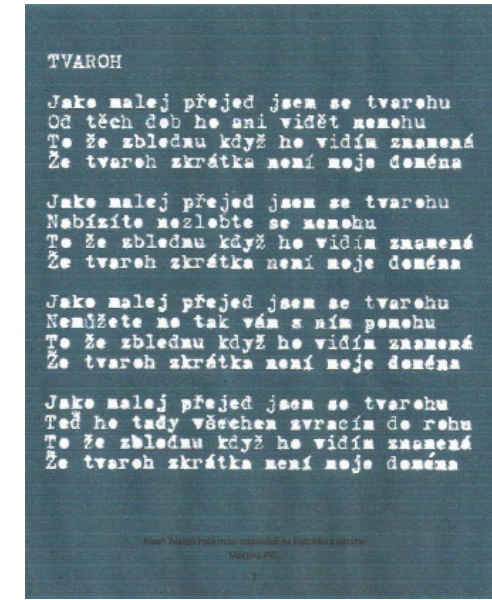
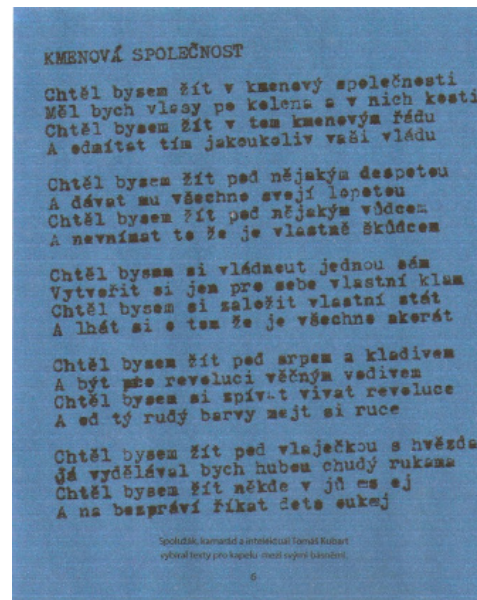
se vylodily / voda je nad stožáry / v dálce se bortí cíly / padají pod požáry...“ Snad ani nemusím podotýkat, kolik metafor o lodi a společnosti by se v historii lidové kultury našlo (BECKER, 2008: 153), už od Brandtovy Lodi bláznů, již ilustroval Durer, a snad nejspíš ještě dřív. Zdolávání vodního živlu a objevování planety Země má téměř fantastickou historii, snoubily se tu mýty s vědeckým poznáním a na závěr se toto lidské směřování přetransformovalo do objevování vesmíru.

Typy lodí představují velmi široký sortiment. Jsou přítomné na všech typech vodních ploch – od oceánů až po napuštěnou vanu. Lodky a plavidla všeho druhu mají svůj odraz v dětských i společenských hrách – přehlídky fantaskních plavidel, hračky, včetně skládanek papírových loděk.

K ilustraci textu písně jsem vybral fotografii hračky plastového parníku, který je podobný takovému, který jsem dříve míval.

## XVI – BEZÚTĚSNÁ

Metafory se k písním hodí, k naivitě mládí patří a já mám jinotaje rád v písních celkově, i když dnes převládají oprávněné názory, že měly svůj smysl v době cenzury a dnes jsou společensky zbytečné. Pro mě je však symbolické vyjádření prostředkem k jakémusi energetickému povzbuzení mysli. Tuto vlastnost symbol opravdu podle Junga či Fromma má. A tak se i dnes občas dopouštím čistě symbolických textů, kte-



## POUŽITÍ BAREV

K následným rozhodnutím patřila aplikace několika barev na některé stránky a dvoustránky. Protože čistě černobílý zpěvník by působil pesimističtěji, než jaká nálada hudby kapely NAE především byla: stylově různorodá a někdy poetická. Tak tedy oranžová a dva odstíny modré se staly podklady pod některými texty. (Píseň Úplná tma je podložena černou barvou.) Z toho vyplynula transpozice některých strojpisných textů do bílé barvy a dalších do červené.

V celku knihy je to další žádoucí rytmický prvek. Píseň je jak po hudební, tak textové stránce ryt-

mická záležitost, členěná v taktech. Ty jsou určovány jak těžkými dobami basů a základními údery bubny „kopáku“, tak osminami „hajtky“. Harmonické plochy kytarových akordů, (většinou taktéž rytmicky podávaných) jsou pak právě těmi „barvami“ písně. Myslím, že díky těmto parametrům zpěvník v grafické poloze odráží zvukové parametry punkrockové písničky.

Vždycky jsem si představoval zvuk určité tóniny v nějaké barvě. E dur byl pro mně tradičně modrý, C dur žlutý (Až oranžový), A dur červený, A moll nachový, Hmoll zelený, G dur hnědý...

Harmonická skladba písně vytváří podle mého názoru nejvíc z nálady celé písně. Melodie ji teprve umocňuje, podobně jako v obraze krešený nebo malovaný detail.

Z těchto důvodů by opravdu barvy ve zpěvníku neměly chybět. Tři základní doplňující barvy v rámci celku knihy, myslím plně postačují, více barev by ji už přeplácalo a propůjčilo neodpovídající charakter. (O punkrockových písničkách nakonec platí úsloví, že jsou „tříakordové“)

ré si hrají s významy. „...To se ví, dokud si hraješ / Na mušketýra na kovboje / Že v holubici na střeše / Každou slečnu přejmenuješ / Když dohraješ si prcháš z pasti / Víš že byla vrabcem v hrsti / Však Markétka ta holka je / S níž si jen tak nedohraješ.“ (Text písně „Markétka“, 2014)

Píseň Bezútěšná byla jedna z prvních takových. Do té doby skládal spíš na epický způsob (Mé první písničkářské období se datuje ještě do posledních let ZŠ, kdy jsem ještě skoro neuměl na kytaru, ale už jsem si vytvářel repertoár, který jsem později příležitostně hrál - mimo punkovou kapelu, protože sem se tyhle ryze folkařské kousky nehodily.), ale v Bezútěšné jsem použil jen obraz sbíhání schodů. Oželel jsem totiž tehdy rozchod s jedním děvčetem a měl pocit, že to není dobré. Ta píseň však docela dobrá byla. I když text snad až příliš banální, harmonie písně v svižném ska rytmu byla docela bohatá. I dodnes ji občas hrajeme.

### XVII – PÍSEŇ OSAMĚLÝCH MUŽŮ

I tuhle píseň, rovněž zdařilou, zapřičil rozchod. Tenle byl zase Standův. V textu trochu narcisticky písně vypočítává své osobní kvality a nechápe, že slečně je to úplně jedno. „S fyzickou průpravou s velikou odvahou / S citovou zásobou ležím jí u nohou a volám: Haló, slečno... / Ale slečně, tý je to úplně jedno...“ Hudebně to byla písnička svižná a instrumentálně propracovaná. K je-

jímu dobrému provedení jsou dvě elektrické kytary téměř nezbytné.

Standův textařský styl už tady začínal směřovat k civilnímu, rapovanému spíš než zpívanému textu. V tomto stylu naplno zazářil ve svých Kamenických kapelách Konopa brothers a Sukulent sound. Znovu zbývá podotknout, že také hip-hop představuje výrazný lidový komunikační styl současnosti.

### XVIII – DISKOTÉKA

Na závěr písňového výčtu ještě trocha legrace. Celá subkultura okolo milovníků disca nám byla příležitostí k veselí. Dobře jsme znali ze svých rodných vesnic ten shon okolo pátečních diskoték, blyštivé módy, make-upu a dlouhých řas u dívek, upnutých triček a nagelovaných vlasů u kluků a barevných světél a unylých hitů. Atmosféra podtrhovaná a dotvářená časopisy „Top dívky“ nebo „Bravo girl!“. Ty jsme dotyčným kradli a za všeobecného veselí si je pročítali.

A tady někde se vzala písnička „Diskotéka.“ Je sestavena z konverzačních naivních frází, jaké jsme ve výše uvedených časopisech čítávali. Např.: „Zčekuj toho in cool týpka / Co ted' stojí u vchodu / Nestůj tady jako trubka / Pojd' a za ním pochoduj...“

Pro ilustraci jsem zvolil myslím příhodně dvojici panenek Barbie a Kenna, které byly v časech mého dětství velmi populární. Panenky jsou snad

nejtypičtější dětská hračka, hlavně holčičí. Do panenek mohou děvčata již od útlého věku promítat svou starostlivost, nebo si do nich promítat své ideály o ženské dospělosti.

---

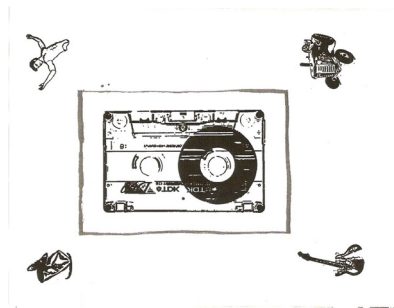
### 4.3. RESUMÉ ZE ČTVRTÉ KAPITOLY

---

V této kapitole se již s podrobností zabývám souborem zpracovávaných textů a krok za krokem představuji svůj přístup ke koncepčnímu řešení autorské knihy s písňovými texty.

Zároveň analyticky zkoumám a popisuji jednotlivé texty se základními konotacemi a denotacemi, které obsahují ve vztahu k středoevropské lidové kultuře. Jak v kapitole ukazují, je jejich hojnost. V podkapitolách věnovaných jednotlivým písním přidávám také informace o vzniku písní, které jsou podle mého názoru užitečné k lepšímu pochopení celého písňového souboru.

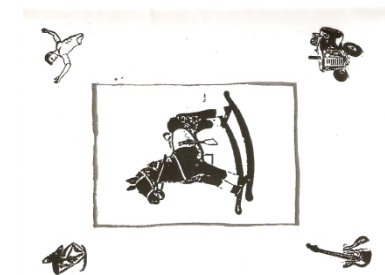
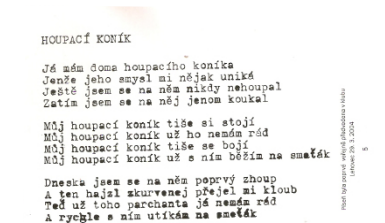
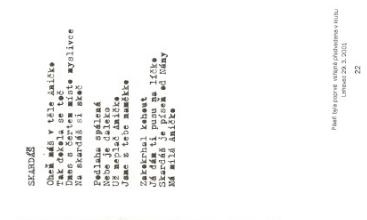
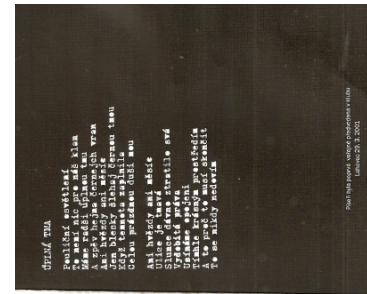




## RYTMUS KNIHY

První obrázek je rozloženou dvoustránkou – venkovní pohled na obal zpěvníku. Na něm je již zmínovaný titulní houpací koník a z druhé stránky kazeta, které jsme tu také již prostor věnovali (KLUSÁK, 2013). Jednu kazetu s původními nahrávkami si také dovoluji k svému knižnímu kompaktu přiložit. (Říkám záměrně dovoluji, protože nahrávky jsou značně příšerné a neučesané.) Na dalších dvoustránkách jsou zbývající ukázky nosných prvků struktury zpěvníku: černá stránka příhodně umístěná pod text písně „Úplná tma“ a dvoustránka s jednou z ilustrací, které jsem

do zpěvníku vybral a zařadil. Prohlížení knihy by se tak mělo následně stát rytmicky – vizuálním aktem, vyvolávajícím účinek příbuzný poslechu rozskřípané punkové písně. Rytmus série včleněných ilustrací, stránky stexty písní „cik cak“ umístěných (VOTRUBA, 2008), zbarvených v reakci na barvu podkladu: V negativu na černých, modrých nebo oranžových plochách, někdy též červených. Na každé stránce je nad paginou umístěn též krátký komentář, který nepřekračuje délku dvou řádků. Tento je striktně v základní černé barvě, s výjimkou černé stránky, kde také přechá-



## 5. MEZI LIDOVOU LYRIKOU A PUNKEM

### 5.1. LIDOVOST A KVALITA

Co tedy vlastně znamená pojem „lidovost“? Běžně to znamená písničky, které někdo napsal, a jejichž obsah byl pádný, přístupný a výmluvný, až se staly všeobecně známé a - a to je konečně okolnost, která lidovost písně ověří nejlépe - jejichž autoři zůstali zapomenuti a píseň je přežila. To platí dnes o tzv. národních písničkách, i když ty pochází ještě z dob, kd jediným médiem přenosu písně byl lidský hlas, kdy ještě neexistovala OSA, a tak bylo snažší zapomenout autora úspěšné písně. V současné mediální době to je těžší, i u úspěšných písní se mantry autorova jména jen tak nezbavíme. Nyní nás zajímají ale hlavně okolnosti, které dělají písničku tzv. lidovou.

K tomu zbývá dodat, že lidovost neznamená automaticky také kvalitu. Lidovost znamená prostě lidovost, tedy okolnost, že výtvar může přijmout široká vrstva lidí. Důležitým předpokladem je tu je tu tedy výstižný, ale nepřilíš komplikovaný text, nejlépe takový, aby se vztahoval k běžně opěvovaným námětům a melodická výraznost. Na jedné straně může hrozit kýč, na druhé straně banálnost, či vulgarita. Ale byli bychom příliš podezřívaví a skeptičtí, kdybychom chtěli takto přistupovat k lidové písni paušálně. I když neznamená kvalitu automaticky, sdílím ten názor, že se v ní a v její historii najde kvality dost. Přesto

ale neznamená její mantinely. Těmi je jednoduše konvence a zvyk, lépe či hůře novými interpretacemi a tvorbou znovu a znovu živený.

Proto je základním úkolem každého, kdo chce svou tvorbou lidi oslovovat, tyto hranice posouvat, relativizovat, umožnit příval nových obrazů, obrátit a netypických a přesto lahodných melodií harmonií. Což se ovšem velké spoustě autorů a kapel podařilo. A právě proto nemůžeme lidovou tvorbu zahrnout jako zoufalou hromádku stereotypů. Naopak, je vždy je tu čím pohnout, i za cenu (počátečních) rozpaků. Četnými pokusy o původní lidovou tvorbu (třeba i těmi nejpodivnější) je také možné úspěšně čelit mediálnímu monopolu, který představují rockoví nebo filmoví giganti (Aleš Brichta, Kabát, Zdeněk Troška...), kteří sytí společnost nepropustnými konvencemi. Nejde o to, že bychom u nich nenašli kvalitu. Problém je čistě v jejich absolutním mediálním vlivu. A tak je každá původní lidová iniciativa, která dokáže najít svou esetiku mimo proklamované stereotypy velmi důležitá.

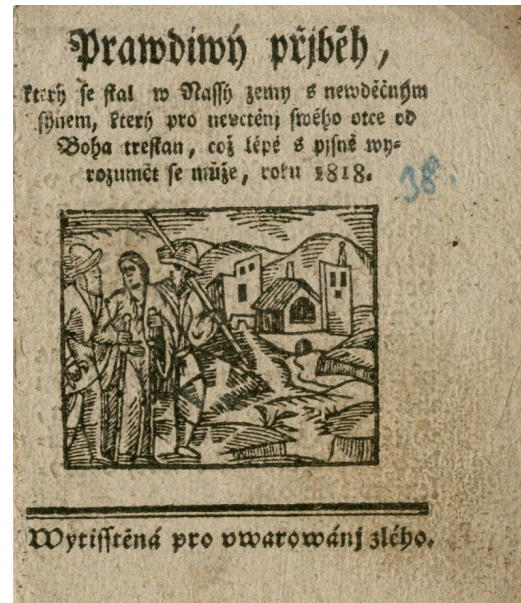
...Když člověk mlčí, slyší melodie  
lidí kolem sebe...  
(K. Plíhal v Zelenkově filmu *Rok Dábla*)

### 5.2. O LIDOVÉ PÍSNĚ DŘÍVE A DNES

V této práci jsem se již věnoval rozboru svého podezření, že většina textů našeho punkového hudebního souboru měla v mnohém blízko ke klasickým parametrům lidové písně. Je to možná dáno také tím, že dětem a dospívajícím („Lyrický věk“, slovy Milana Kundery) je takové chápání světa přirozené. Přesto by učitel měl být dobře připraven úkol tohoto druhu zadat a být schopen odpovědět na základní dotazy.

Dvacítka textů vypovídá o určitém napětí mezi lidovou lyrikou a punkovém rebelství. Obě polohy se vylučují jen zdánlivě, protože duch protestu je napájen lyrickým pramenem. Tyto souvislosti tradice a jejího částečného popření je v první řadě podle mého názoru dobré dětem představit.

O poslání (lidové) písně se zamýšlí v úvodu Špalíčku lidových písní Josef Krček: „...*Lidová píseň souvisí s ústním podáním a tradicí podobně jako pohádka. Tradice vymírá a s ní i lidová píseň a pohádka. I když pohádka je na tom lépe než lidová píseň. Pohádka zná v dnešní době své autory. Pro lidovou píseň tento proces ještě nezačal. S čím to souvisí? Pohádka žije v médiu řeči, v obrazné řeči. Řeč a obraz jsou našemu bdělému vědomí blízko. Lidovou píseň prožíváme citově, většinou jakoby ve snu. S tím, jak se zdá, souvisí to, že se lidová píseň stáhla ze života a bohužel i z výchovy. Kdo často zpívá*



## ŠPALÍČEK

Typickým předchůdcem nejrůznějších současných zpěvníků (Já, písnička a mnohých dalších) je zpěvník typu špalíček, k němuž se odkazoval už F. Hrubín s J. Trnkou. Špalíček byl původně tučný svazek dvojlistů s tisky kramářských písní, které se prodávaly i pěly na náměstích při jarmarcích, a které kromě zábavné funkce část nesly také funkci zpravodajskou, či poučnou. Také byly tzv. jarmareční písně běžně delší, než písně národní a folklórní, předávané ústně. Oba druhy však patřily do světského a pracovního života našich předků. Tvořily tak protiváhu písním duchovním,

které se šířily mezi lidmi v rámci církevní výchovy v kostelích, farách a školách a které byly vydávány v oficiálních sbornících, jaké měly tradici již od středověkých breviářů (SCHEYBAL, 1991:32). Dnešní hudební oblast folku, ale i punku, který v této práci sledujeme, patří patrně do té skupiny světské písně, i když v současnosti nemá toto dělení opodstatnění. Důležitější je, že pro oba uvedené styly je charakteristické upozorňovat na nedostatky společnosti; v prvním případě intelektuální formou, v tom druhém formou razantní, přímočarou, hlučnou. Zvyk sbírání písní

ovšem vydržel dodnes, stále si sbíráme své oblíbené, většinou do svého kanálu na youtube.com. Mnoho věcí se dnes přesouvá do elektronické podoby, také se už nejednou pochybovalo o tom, jak budou papírová média schopná v této konkurenci obstát...

*lidové písni, nejenže se setkává s pamětí národa, ale také se silami vlastního srdce.*“ (KRČEK, 2008: 9)

S tím lze plně souhlasit. A bohužel i s tím, že zpívání v současnosti nepatří zrovna do výčtu lidových koníčků. Pokud se koná, koná se většinou až v opilosti, vychraptěné a omílající pseudolidovou tvorbu a'la písni z Princezny ze mlejna, Olympic nebo Kabáty. Až nepřírozně se jeví srovnání se vzpomínkou mé babičky na běžný večer trávený na Neznašovské návsi, ve 30. nebo 40. letech 20. stol.:

*„...Večer jsme se všichni sešli u lavičky před zámkem a třeba hodinu jsme dvoj i trojhlasně zpívali. Běžné lidovky, polky, písničky od Hašlera, i nejnovější taneční hity, třeba Modrý pavilón...“*

Rád bych věřil tomu, že to býval běžný obrázek večera mládeže. Ne že by na tom naše generace byla hůř. Naopak, máme k dispozici daleko víc možností, jak se v současnosti až okřídleně říká. Jenom to zpívání mezi tím vším poněkud vyprchalo. Pokud se něco dnes ozývá z lavičky u ČSD zastávky před zámkem, jsou to hrubé popěvky vesnických punkáčů, kteří je zpívají posilnění omamnými látkami.

Ale nedá se říct, že by ubylo hudebnosti. V současnosti existují spousty dobrých kapel a je tu k nalezení široké spektrum žánrů včetně ryzí alternativy. Vytváří současnou městskou nebo krajovou klubovou kulturu. Spousta kapel je na vy-

nikající instrumentální úrovni. Řekl bych, že hudba přechází zpívání textů. Pokud kapela vůbec zpívá, pak nemnoho. A dost převažuje angličtina. Jednak kvůli zvukomalebnosti, druhak proto, že se v ní náš posluchač tradičně příliš nepídí po smyslu tetu.

Specifickou kapitolou je hiphop (BIG BOSS, YINACHI, 2014: 320) Ten na textu stojí hodně, vzhledem k často monotónnímu hudebnímu podkladu. A dají se v něm najít perlivé a „našlápnuté“ výpovědi. V jižních Čechách má tato komunita také své zastoupení. V rámci své práce jej ale opomím, protože mi osobně byl vždy cizí a myslím, že v malebném prostředí Budějovic mu přeci jen chybí úrodná půda. V Budějovicích jsou kapely, které patří k republikové špičce, ale mezi zdejšími hiphopovými formacemi je, myslím, nenajdeme.

Lidé dnes nehledají sdělení na každém rohu a mezi řádky, jak to vypravují pamětníci a záznamy o době předlistopadového režimu, kdy byli lidé oficiálně utuženi levicovou ideologií a jakékoliv její znejištění „odjinud“ znamenalo jak úlevu a naději, tak závoreň nebezpečí trestu z oficiálních struktur. V polistopadové kultuře plurality se pak jakékoliv hledání pravdy postupně začalo jevit nesmyslným, což smaozřejmě poznamenalo duch novodobého textařství. Dost jej opavovala cynická a nihilistická témata.

Není tedy divu, že současnými zásobiteli kra-

jevového lidového textu jsou často syrové (pseudo) punkové kapely, které udržují rebelskou protisystémovou ostražitost, rázovití písničkáři, kteří jdou do folku s punkovou vervou, nebo slamoví básníci. V této sféře jsme, zdá se, spolu s hipopem novodobému lidovému textu tedy nejbliže.

### 5.3. POZICE PUNKU V SOUČASNÉ JIHOČESKÉ LIDOVÉ KULTUŘE

Především je třeba poznamenat, že se tu punk ujal intenzivně, což mohu dosvědčit z vlastní zkušenosti, a to mezi aktivními hráči, i mnohými jejich posluchači. Stal se určitě jednou z nejvýraznějších subkultur jihu čech, která byla svého času možná dokonce početnější, než diskotékoví „šamponi“ či dlouhovlasé metalové „metly.“ Statisticky neznám a ani nejsou předmětem této práce. Za sebe mohu říct, že nášivky „punks not dead“ či „Visací zámek“, nebo nápisy názvu kapely ze sousední vsi se staly v pravém slova smyslu folklórem mé generace.

Ten přetrval, jak se občas dozvídám, vlastně dodnes. I když dnes jde v podstatě jen o nasládlý a uhlažený neopunk. I když se nemohu se zbavit pocitu, že s masivním nástupem sociálních sítí trochu oslábla intenzita té pouliční kultury nášivky a ručně psaných plakátů, kterou punk dříve obsahoval myslím více. (Dnešní facebooková propagace je neméně intenzivní, ale odehrává se jen na obrazovkách monitorů.) To, co lze





## POOHLÉDNUTÍ: (NE)TRADIČNÍ NÁVRATY

Žádná kultura se neobejde bez návratů ke svým tradicím, nebo krajovým specifikám. Tyto plakáty záměrně citují historizující grafické přístupy, nebo je kloubí s novými vizuálními tradicemi.

První plakátová ukázka zve na představení ne-tradicičního pásma z Kytice. (Autory jsou členové známého Českobudějovického Kabaretu Kaj-bar, kteří jsou známí svým recesistickým přístupem k jakýmkoliv kulturním odkazům napříč věky i kulturami a bláznivým hříčkám s nimi. Na tomto plakátu vyšli z hrubých středověkých dřevory-

tů, kříže a červenohnědé barvy. Se svíci v popředí navíc tak přímo navozují historizující náladu.

Další plakát oznamující večer jihočeské poezie připomíná kyčovitě lidové romantické motivy z počátku 20. stol. Je tu patrná snaha o ironii. Tištěné litery působí příjemně, asociují tiskařskou práci známého symbolistního a dekadentního jihočeského rytce a spisovatele Josefa Váchala. Kdybychom si nepovšimli současně vyhlížejícího loga jihočeské univerzity vpravo dole, těžko bychom si mohli být jistí, z jaké doby tento plakát vlastně je. Historické návraty v součas-

né užité grafice jsou běžné, jak už bylo řečeno, a i já s touto cestou ve své práci zacházím. Jde o jeden z charakteristických trendů postmoderny, který se dosud těší oblibě.

Na posledním plakátu můžeme vidět kombinaci punkových titulků spolu s mysliveckými motivy, což jsou lidové motivy nejhrubšího zrna. Je tu patrné, jak hladce britský punk zakořenil v jihočeských lidových vrstvách.



dnes považovat za pokračování punkové módy, jsou čistě estetické vizuální stylizace, ale jejich dojem je voňavý a křehký. Vytratil se původní obsah a s ním syrovost, ten barbarský aspekt původní punkové módy.

Vesnický pankáč se stal součástí folklórního koloritu uplynulého čtvrtstoletí. Kroužek punkerů za hospodským stolem, vedle stolu místních štamgastů, který odmítá navštívit diskotéku, která pulsuje v sousedním kulturním domě a zalévá náves z oken barevnými světly, je ustálený a v podstatě univerzální obraz možná nejen českého jihu, ale českého venkova obecně.

Dalším dobrým dokladem propojení punku s lidovou kulturou jsou přímo četné reminiscence na notoricky známé lidové či zlidovělé popěvky. Např. tento na melodii „Chodím po Broadwayi:“

Práci nedostanu dlouhý číro mám  
Práci nedostanu dlouhý číro mám  
Práci nedostanu, nedostanu  
Protože já dlouhý číro mám

Anebo parafráze na „Dělání“ od Uhlíře a Svěráka:

Dělání dělání punkáčům strach nahání  
Dělání dělání je zlé  
Dělání dělání to je vždycky k nasrání  
Dělání dělání je zlé

Druhá ukázka je přímo od českokrumlovských Caesarových Kanad, které vystupovaly už v těch časech jako my a na rozdíl od nás punku věrně zůstaly. Netřeba dodávat, že výše zmíněná písnička jim spolu s dalšími zaručila zaslouženou nehybnou proslulost, zejména na českokrumlovsku. Lyričnost, jadrnost, formální přímočarost, a další komponenty to jsou, co umožňují životnost punku v jeho rurální verzi. Tato měla dobré podmínky pro svůj vznik jistě už od začátku, jak nám může napovědět text jednoho z nejlegendárnějších punkových popěvků, Traktor od Visacího Zámku, snad ještě z 80. let: \$1

Jede traktor je to zetor  
jede do hor orat brambor  
Zemědělci brambor zasejí  
potom pohnoují pak zas vyrejí  
Mládenec si kapsu namastí  
prachama zachrastí  
Na děvů povětrnou

#### 5.4. PÍSNÍČKA - PROSTŘEDEK NÁLADY

O funkcích hudby na psychiku toho bylo napsáno velmi mnoho. Jejího prospěšného vlivu na formování osobnosti si povšimla pedagogika už dávno. Dnes kupodivu nemá hudební vý-

chova běžně ve školách své výsadní místo tak jako před pár set lety, ale to se např. současná muzikoterapie snaží vyvažovat. Hudbu ostatně skrze téma lidové písně v této práci nemůžeme jen tak jednoduše opominout. Nyní se podíváme na hudbu jako nezbytnou složku písně.

Hudba je vždy zdrojem nějaké nálady skrze specifický prožitek reality a právě nálada má po ovládnutí všech technických náležitosti zaznít ve své určitosti. Ve vážné hudbě nalezneme mnoho způsobů cest k hudebnímu vyjádření. V lidové písni je ten způsob omezený: Totiž na melodii zpěvu nebo zpěvů a několik tradičních lidových nástrojů, podle zvyku v tom kterém kraji. Tento princip konečně převzala také populární hudba. Četné hity mezi národními písněmi i současnou tvorbou dokazují, že ani jednoduše složená píseň nemusí vyznít banálně, je-li nápaditá. A může tak promluvit i o složitých lidských náladách či problémech.

Zpěvák s kytarou je na tom obdobně, jako kreslíř s perem a tuší. Ani v jedné disciplíně se nekoná hýřivá přehlídka výrazových možností, ale to vůbec nemusí být na úkor kvality výsledku a jeho myšlenkového a emočního poselství. Omezený výraz často naopak nápadu sluší a dává mu zřetelněji vyznít. Zpěvák i kreslíř musí být trochu *herci* svého nástroje a expresivně skrze něj předávat svou subjektivitu, aby umocnili prožitek z obsahu, který ztvárňují.



## POTULNÍ PĚVCI

Jestliže jsem tu zmínil špalíček lidových písní, stojí myslím za to se pozastavit také nad lidmi, jejichž profesí byl obchod s písní, i její produkce. Jednalo se tradičně o válečné veterány, osoby zmrzačené a další, kteří se z nejrůznějších důvodů nemohli, nebo nedokázali začlenit do „normálního“ společenského života. Měli v tomto smyslu podobné postavení jako kočovní herci, kterými bývalo pracujícím lidmi tradičně opovrhováno. I proto, že se na ně např. v době absolutismu nevztahovala povinnost roboty (SCHEYBAL, 1991). Pokud bychom vyhlédli proti proudu času až

do středověku, setkali bychom se také s postavami bájných trubadúrů či minessengrů, kteří objížděli panská sídla a důležitou součástí jejich repertoaru byly také písně milostné. Romantického potulného pěvce nám tu reprezentuje první původní anonymní dřevoryt, prozaičtější polohu jarmarečních výstupů s prodejem tiskovin s písněmi pak vidíme na druhém obrázku. Zde vidíme snad právě vysloužilého vojína hrajícího na flašinet, doprovázeného patrně svou ženou na činely. Kromě toho často také jejich výstupy doprovázely pomalované tabule, v nichž

byl v několika políčkách (Ne nepodobných současným komiksům) vymalován děj dotyčné písničky a pěvci publiku ukazovali, o čem právě pějí. Samozřejmě, že s nástupem 20. století a jeho nových médií tato profese postupně ztratila svůj význam.

Dodnes se k ní vrací především herečtí nadšenci, kteří ji vítají pro její performační charakter a využívají zejména ze zábavních důvodů. Na poslední fotu je frontman punkového Českobudějovického Kabaretu Kajbar, který často vymýšlí rozpuštělé pouliční představení.

Tyto úvahy bychom měli mít na paměti, když budeme chtít přistoupit k tvorbě jednoduché, užité grafiky a samozřejmě také v rámci výuky této látky.

### 5.5. POUŽÍVÁNÍ SYMBOLŮ V PÍŠŇOVÉM TEXTU A V ILUSTRACI

Nyní se znovu zaměříme na text. Jak už bylo řečeno, písnička je specifický žánr. Není to povídka, ani román. Přestože má své epické polohy, např. v linii jarmarečních písní, jejichž úkolem bylo informovat veřejnost o skutečných událostech, zůstává náladovým výrazivem. V jejích lyrických polohách, kde hraje emotivita větší roli, pak je popisný text zbytečný, nebo může dokonce i překážet. Chce-li autor nebo zpěvák umocnit náladu, těžko si vystačí s „žurnalistickým“ jazykem. Spíše se pokusí nechat hovořit jazyk poezie, metaforu či symbol, které dokáží vyjádřit problém od podstaty a dokáží lépe vyvolat emoce, neboť skrze prožitek jsou metafory komponovány. Symbol umožňuje emoční adaptaci recipienta a jeho chápání se dotýká vědomé i nevědomé stránky jeho osobnosti (JUNG: 1997: 45). Poetika lidové lyrické písně je většinou banální oproti poezii, což ovšem vůbec neznamena, že je bez významu.

Ekvivalentem písňového textu ve výtvarné řeči je podle mého názoru do jisté míry ilustrace. Také ona se obrací na diváka hrou znaků a sym-

bolů, kterými s ním komunikuje v další rovině, než text, který ilustruje. Také písnička je vlastně užitá hudební forma, patří do konkrétních životních situací.

### 5.6. HARMONICKÝ DOPROVOD A BARVY

Dovolím si ještě jedno srovnání, které se týká barevnosti. Jestliže jsme hovořili o písňovém textu a kresebné ilustraci jako disciplínách, kterým svědčí výrazová zkratka, neměli bychom opomenout otázku barevnosti v grafice v souvislosti s harmonickým doprovodem lidových a populárních písní. I pro ně je charakteristické zjednodušení. Písňové texty jsou podkládány obvykle několika základními akordy, podobě jako ilustrace několika základními barvami. Znovu záleží na stylu, s jakým je barva užitá - právě stylem autor dovtváří myšlenkový záměr textu písně, nebo prózy.

Snadno porozumíme tomu, že poetickým a melancholickým baladám ve folklórních souborech prospějí po výtvarné stránce kalné odstíny, nebo rozpívané okraje barevných ploch. Naproti tomu přímočará rocková hudba s ostrými kytarami a nekompromisními textovými sděleními se většinou dobře odrazí v jasných a sytých barevných plochách. Zaručený recept ale nikdy neexistuje. Je jen na výtvarníkovi, aby charakter hudby dobře vycítil a zakódoval ho v jedinečném paralelním výtvarném systému.

Samozřejmě, že právě tady se mohou ode-

hrát mnohá nedorozumění. Grafický designér totiž musí vytvořit symbolický systém, který nikdy beze zbytku nemůže pokrýt reálnou hudební skutečnost, tak jako žádný symbolický systém nemůže obsáhnout reálnou skutečnost. Je tedy uměním nalézat pádné společné jmenovatele různorodých prvků a a zaklenout je ve výmluvnou jednotu.

### 5.7. FORMÁLNÍ ŘEŠENÍ PUNKOVÉHO ZPĚVNÍKU

Mým východiskem byly tradiční postupy v punkové vizualitě. Tj. k „nečitelnosti“ oxeroxované fotografie jako ilustrace, strojopisné texty jako specifický retro artefakt (Je třeba ale dodat, že první texty v roce 2003 nám náš spolužák, básník Tomáš Kubart dodával psané na stroji jednoduše pro to, že PC ještě neměl.) a také přes ručně vyříznutou šablonu červeným sprejem provedený titulní nápis „NÁNA A EKLHAFT“ (Sprejování různých motivů přes šablony patřilo k naší tehdejší diverzní činnosti.)

Užití barev ve zpěvníku se dále jevílo potřebné. Na punkovou kapelu Nána a Eklhaft totiž až překypovala šťavnatými harmoniemi. Začleněny tedy jsou: červená, žlutá, modrá a oranžová. Červená a žlutá převažují, jsou zahrnuty i v plakátové propagaci, zatímco modrá a oranžová jsou přidány až do knížečky s texty. Jsou jimi podkládány texty na některých stránkách, aby měla kni-





IV. festival pouličního umění  
25. - 27. června 2014  
české budějovice

Xavier Baumaxa Kabaret kajbar  
Manilla joe ONI Divadlo Kvelb  
Marná Snaha Quiet TBF  
Láďa Laťka Cetare Nude Prude  
Hayei Téměř divadelní společnost  
Ira Mimoso Nikola Brasko Kejkliř Slávek A je to pravda  
Tomáš Auterský Skupina 22 Bob Pflug & Fabián Berka  
Singhaia Honza Vlačný Ocho Rios Debbi Love



## ČESKOBUDĚJOVICKÝ BUSKERS FEST

Bylo-li mým cílem v rámci této obrazové dokumentace držet se především v kontextu kulturního dění Jižních Čech, navíc ještě představuji zdejší Českobudějovický festival, který je přímo zaměřený na pouliční vystupování („Busking“ je mezinárodní termín pro životní styl pouličního muzicírování, nebo divadla) a zve do ulic města známé i méně známe umělce, kterým jsou vlastní komorní formy hudby nebo divadla.

Výše je logo festivalu i plakát jednoho z jeho ročníků. Jeho grafika působí dosti současně a profesionálně. Vidíme práci s PC fonty a vektoro-

vou grafikou, jakou umožňuje práce v Adobe Illustratoru.

Je otázkou, proč autoři nezvolili pro tento projekt syrovější grafický koncept, třeba i prvky ruční práce, jak by se dalo očekávat, aby snad lépe zdůraznili myšlenku festivalu. V každém případě je tato forma však alespoň reprezentativní, což zůstává důležité, chceme-li pořádané akci zajistit dostatečný zájem.

V dnešní době už také jsou, jak známo, zrelativizované pojmy „nahore“ a „dole“ a nemůžeme vytknout profesionální péči přípravě lidového

pouličního festivalu. Naopak. Živá a svobodná kultura je jistě jednou z největších vymožeností současnosti, která má rovněž své problémy, našťastí ne však v ideologické cenzuře. Úkolem kultury v pluralitní době především je, aby neztratila svůj náboj a byla schopná přenosu přesných poselství, které jsou díky nesnadné analýze současnosti tím náročnější.

ha jako celek rytmus a i tak vizuálně podala svůj vztah k hudebnímu námětu.

Ve prospěch dojmu jsou texty na stránkách orientovány různými směry, i „cik cak“, což myslím prospívá situaci náctileté kapely, která bez vyzrálého názorového usazení prožívá s radikálními různými životními styly a svou skutečnou orientací teprve hledá.

Všechno dohromady propojuje úvodní a průvodní slovo, psané civilní minuskulou „Franklin gothic book“, která v druhém plánu dotváří knihu a dává jí tak dokumentární charakter. Tento je ještě podpořen přidaným svazčkem dobových fotografií, přidruženým ke pěvníku. Vše doplňuje kazeta s několika původními koncertními nahrávkami, která je - podobně jako psací stroj či vinylové LP desky - jako médium znovu objevena, ač si prožila v posledním desetiletí takřka svůj zánik.

Celá událost je ohlášena souborem tří plakátů. Na jednom z nich je pod šablonovým nápisem titulní houpací koník s přikresleným čírem, na druhém je skrze komixové bubliny zachycena vzpomínka na vznik kapely a na třetím jsou z archů se strojopisnými texty vyskládána dvě velká písmena „N“ a „E“ a jako iniciály názvu kapely a zároveň jako paradoxní sdělení o celém projektu: Nána a Eklhaft? To snad NE... Představení práce kapely, která není aktivní

---

## 5.8. RESUMÉ Z PÁTÉ KAPITOLY

---

Tato kapitola se zabývá vztahem tradice a alternativy v písňovém textu z mého pohledu ukotveného v konkrétním místě a čase. Zabývám se zejména jevem zlidovění punkové kultury na jihočeském venkově. Tato zkušenost je pro mne jednak autentická a druhak, myslím, vhodně odůvodňuje můj projekt, který právě do této kultury značným dílem patří.

V druhé části kapitoly se zamýšlím nad písni obecně, a představuji její analogie k lidové grafice, ilustraci a sleduji provázanost obou disciplín. Jako klíčové a určující momenty nacházím práci se symboly, intelektuální nenáročnost a expresivitu ve výrazu formy.



---

## 6. DIDAKTICKÁ ŘADA I. - PÍSNÍČKA VE VÝTVARNÝCH ZADÁNÍCH

---

### ZADÁNÍ PRO 5 VYUČOVACÍCH JEDNOTEK

Soubor textů bude představen žákům a ti si z něj vyberou jednu libovolnou píseň. Jejich úkolem bude postupně pracovat s jejím ztvárněním.

- Koláž, malba, grafika, komix, 3D objekt + zsazení do veřejného prostoru.
- Realizace kompletního svazku prací

#### I. JEDNOTKA - KOLÁŽ

**Anotace:** První jednotka je zaměřená na práci s koláží.

**Tématický celek, téma, námět:** Písnička ve výtvarných zadáních

**Klíčová slova:** Kniha - Ilustrace - Grafika - koláž

**Cíl hodiny:** Pochopit možnosti koláže

**Výtvarné úkoly:** Vytvoř s pomocí barevných papírů a starých novin ilustraci k vybranému textu.

**Použité techniky:** Koláž

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Čtvrťka, tužka, barevné papíry, staré noviny a časopisy, nůžky, lepidlo

**Motivace, postupy, instrukce:** Vnímej v ukázkách různé možnosti koláže a inspiruj se.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (SOPPE, 2005; ČUMLIVSKI, 2013)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci jsou konfrontováni s tématem punkového zpěvníku. Shlédnou prezentaci s ukázkami punkové vizuální kultury, která také hojně čerpá z techniky koláže. Poté je jim zal. JEDNOTKA - KOLÁŽ

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad důvodem výběru toho kterého textu a způsobem jeho výtvarného ztvárnění.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Obaly audiokazet, Vlastní autorské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Karel Haloun, Jiří Kolář, René Magritte, Salvador Dalí, Toybox, současný street art a jeho poetické polohy.

#### II. JEDNOTKA - MALBA

**Anotace:** Druhá jednotka pracuje s možnostmi malby.

**Tématický celek, téma, námět:** Písnička ve výtvarných zadáních

**Klíčová slova:** Kniha - Ilustrace - Malba

**Cíl hodiny:** Pochopit možnosti techniky malby v ilustraci.

**Výtvarné úkoly:** Vytvoř ilustraci k vybranému námětu s pomocí média malby. Velkoryse, expresivně, aby sama působila hudebně.

**Použité techniky:** Malba

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Tužka, štětce, tempery, vodovové barvy, kelímky, hadříky

**Motivace, postupy, instrukce:** Vnímej v ukázkách různé možnosti malby v ilustraci a inspiruj se.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (SOPPE, 2005; ŘÍČANOVÁ, 2008)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci shlédnou prezentaci, která představuje ukázky možností malby v ilustraci písní. Poté s ohledem na své téma přistoupí vlastní práci.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad způsobem ztvárnění vybraného textu. Reflexe svého vztahu k malbě.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Prezentace vybraných ukázek, vlastní autorské knihy. Vztahy k výtvarné kultuře: František Kupka, Paul Klee, Reiner Fetting, Lubomír Typlt, Tereza Říčanová.

### III. JEDNOTKA - GRAFIKA

**Anotace:** Třetí jednotka pracuje s možnostmi grafiky.

**Tématický celek, téma, námět:** Písnička ve výtvarných zadáních

**Klíčová slova:** Kniha - Ilustrace - Grafika - Linoryt

**Cíl hodiny:** Zpracovat vybrané téma s pomocí linorytu.

**Výtvarné úkoly:** Vytvoř ilustraci k vybranému námětu s pomocí techniky linorytu. Velkoryse, expresivně, aby sama působila hudebně.

**Použité techniky:** Linoryt

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Lino, tužka, rýtko pro linoryt, čtvrtka měkkí gramáže, barva pro linorytový tisk.

**Motivace, postupy, instrukce:** Vnímej v ukázkách specifika linorytu a nakresli svůj motiv na lino s ohledem na ně.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (SOPPE, 2005; BOHATCOVÁ, 1990; HALOUN, 2012; KNEIDL, 1883)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci shlédnou prezentaci, která představuje možnosti práce s linorytem. Poté vytvoří svou ilustraci s ohledem na tuto techniku.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad způsobem ztvárnění vybraného textu. Reflexe svého vztahu k technice linorytu.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad paralelními jevy v hudbě a grafice: Motiv, tvar, rytmus.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Prezentace vybraných ukázek, vlastní autorské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Karel Haloun, Edvard Munch, Michael Cihlář

### IV. JEDNOTKA - KOMIKS

**Anotace:** Svůj vybraný text mají nyní žáci interpretovat pomocí komikso-

vého vyprávění. Vnímat jej po dějové stránce, případně ji dotvořit, když není příliš zřetelná.

**Tématický celek, téma, námět:** Písnička ve výtvarných zadáních

**Klíčová slova:** Kniha - Ilustrace - Grafika - Kresba - komiks

**Cíl hodiny:** Pochopit zákonitosti komiksové tvorby.

**Výtvarné úkoly:** Vyprávěj svou vybranou píseň pomocí krátkého kresleného příběhu (4 - 12 „okének“)

**Použité techniky:** Kolorovaná kresba.

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Čtvrtka A3, tužka, pero, tuš, vodovky, pastelky, kelímky, hadříky.

**Motivace, postupy, instrukce:** Vnímej specifika jednoduchých kreslených stripů. Navrhní vlastní krátký scénář na motivy tématu vybraného textu a nakresli jej.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (SOPPE, 2005; ČUMLIVSKI, 2013; PROKŮPEK, 2013)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci shlédnou prezentaci, která představuje ukázky krátkých komiksů, stripů. Poté vytvoří svůj komiks.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad způsobem ztvárnění vybraného textu. Reflexe svého vztahu ke komiksovému médiu.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Prezentace vybraných ukázek, vlastní autorské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** František Skála, Lucie Lomová, Lucie Seifertová

### V. JEDNOTKA - 3D OBJEKT

**Anotace:** Žáci zpracují svůj vybraný text pomocí trojrozměrného objektu.

**Tématický celek, téma, námět:** Písnička ve výtvarných zadáních

**Klíčová slova:** Objekt – instalace – Scénografie

**Cíl hodiny:** Přenos literární myšlenky do 3D objektu.

**Výtvarné úkoly:** Vytvoř 3D objekt, který bude inspirován tématem a náladou vybrané písně.

**Použité techniky:** Objektová tvorba, asambláž, libovolné materiály. Textil, dřevo, plast... Lepidlo, provázky, dráty, lepicí pásky, nůžky...

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Libovolné materiály. Textil, dřevo, plast, noviny, trubky, větve, lepidlo, provázky, dráty, lepicí pásky, nůžky...

**Motivace, postupy, instrukce:** Vyjdi z nějakého motivu, symbolu, který se ti během práce ustálil a který považuješ za výmluvný a výrazný. Vytvoř jej s pomocí odpovídajícího materiálu a barevného zpracování jako 3D objekt. Svou práci navrhuj s ohledem na následný způsob instalace v prostředí školy.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (BECKER, 2008, BLÁHA, 1997)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci shlédnou prezentaci, která představuje ukázky objektové a scénické tvorby, land-artu.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad způsobem ztvárnění vybraného textu. Reflexe svého vztahu k manuální práci v rámci tvorby objektu.

Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:

**Materiály vyučujícího:** Prezentace vybraných ukázek, vlastní autorské knihy. Vztahy k výtvarné kultuře: Marcel Duchamp, FLUXUS, Ivan Kafka, David Černý, Krištof Kintera

## VAZBA

Uspořádání všech výtvorů či jejich dokumentace umožňuje tvorbu originální knihy. Může být jedna společná, třídní, nebo si žáci mohou vyrobit

původní obal na CD, na které budou nahrány všechny práce jeho spolužáků. Tato práce přinese otázku písma a typografie.

**Technika:** Čínská vazba, práce s papírem

**Materiál:** Karton, „Chromonáhraď“, čtvrtky, lepidlo, tužka, pero, tuš, vodové barvy, tempery.

**Ukázky:** Tereza Říčanová, Juraj Horváth, BAOBAB, ukázky čínské vazby nebo typy složek, knihy jako objekt...

---

## 7. JAK ZADÁVAT PRÁCI, KTERÁ SE VĚNUJE SYMBOLICKÉMU VYJÁDŘENÍ

---

Nelze opominout, že prací, která ve velké míře zahrnuje práci se symboly, se nepouštíme na půdu, která by byla bez rizik. Mezi nimi může hrozit např. přílišné zjednodušení výtvarného problému a povrchní práce se symbolem. Je zapotřebí dbát o to, aby finální kompozice byly výsledkem promyšlené struktury žákova chápání tématu a tedy nevyznívala zbytečně banálně.

Osobní prožitek a exprese by měl být určujícím východiskem k práci dětí. Ty by si měly písňové texty transponovat do své prožitkové roviny a nebát se je obohatit o nové, vlastní tematické a vizuální prvky. Věříme, že úspěšné interpretaci může napomoci okolnost, že zpracovávají texty, jejichž autory jsou stejně staří pisatelé, tedy cca patnáctiletí.

Zdá se potřebné zdůraznit, že text se má stát inspirujícím východiskem, a ne svazujícím rámcem. Aktualizovat jakékoliv téma, vědomě ho zasadit do vlastních prožitkových kontextů, tím vším se snáze vyhneme banalizaci způsobené neinvenčním omíláním daného.

Vstupní hodinu by bylo vhodné začít společným probráním námětu dle artefaktických obyčejů. Učitel představí dětem textový soubor a přečte jednotlivé texty. Žáky před tím upozorní na to, aby si vybrali takový, který jim bude nejbližší a se

kterým budou schopni pracovat v rámci různých zadání, která je čekají.

Děti si vybírají písňové texty libovolně. Pro vhodný výběr je možné napomoci přímo otázkou: vyber si takový, ve kterém se zpívá o věci, kterou znáš. O tématu, který znáš z vlastních her. Je povolené a nijak nevadí, když se dvě děti rozhodnou pro zpracování téhož textu. Jeho výtvarné vyjádření dopadne v každém případě jinak.

Po výběru textů vzniká čas, kdy učitel věnuje určitý čas v rozhovoru s žákem nad tím, proč a jaký text si vybral, kdy žák poprvé vědomě obhajuje svůj výběr a učitel upozorňuje žáka na klíčové přístupové možnosti k tvorbě. Do diskuse mají vstup vždy i ostatní žáci.

Je nemožné předem zobecnit rady, podle kterých budou žáci úspěšně postupovat. Jejich expresi nelze předvídat a ani nebývá dobré do jejich práce výrazněji zasahovat. Přesto čistě preventivně by bylo vhodné v rámci průběhu didaktické řady dotknout se problematiky symboliky barev, jejich fenomenologických vlastností, i dohodnutých významech v rámci našich kulturních kontextů. O vhodném médiu malby a způsobu kolorování ve vztahu k námětu už byla řeč.

Rovněž je pravděpodobné, že v rámci tvorby koláží nebo grafik budou žáci potřebovat výrazně stylizovat některé tvary. Jejich provedení nůžkami, rydly nebo štětci by mělo dosáhnout zkratky, ale zároveň si podržet dojem srozumitelnosti.

K tomu pomůže předkreslení motivu a soustředěné vykreslování tvaru - znovu ve vztahu k náladě obsahu. Samozřejmě, že podle tematického charakteru té které písničky může být užitečné přistoupit ke vhodnému tvarosloví. Ostré motivy a tvary dobře sednou k provokativním textům, zaoblené a jemné k těm něžným, atd.

---

### 7.1. RESUMÉ ZE SEDMÉ KAPITOLY

---

Účelem této práce je zužitkovat výzkum zvoleného tématu pro didaktickou řadu, kterou navrhuji v této kapitole. Základní myšlenkou řady je zpracování námětu písňové v různých výtvarných technikách. Jejich škála děti přivádí k žádoucím úvahám o vztazích obsahu a formy.

Závěrečná úvaha patří zvážení problematiky zadávání výtvarné práce a doporučuje k tomu vhodné postupy.



### UKÁZKY Z VÝTVARNÉ ŘADY „ŠPALÍČEK“

Ukázky, které zde vidíte, jsou dílem dětí 5. třídy z pražské ZŠ Na Líše. Jde o oboustranně řešené, ručně malované listy s náměty vybraných lidových písní. Právzorem pro tyto práce jsou tisky s kramářskými písněmi, jaké vycházely po celá staletí od vynálezu knihtisku až do příchodu gramofonových desek a rádií v 1. pol. 20. stol. Dalším předpokladem bylo nechat dětem prostor pro volné, expresivní vyjádření písňových námětů a seznámit je s tradicemi lidového folklórního malířství. Jak je vidět, děti 5. třídy se práce zhostily s

chutí i velkorysostí, k písničkám dokázaly navrhnout výstižné motivy, které navíc povětšinou dokázaly invenčně variovat na rub i líc písňového listu. Samozřejmě tu šlo především o výtvarnou kreaci, takže vlastní text písně nebyly děti nuceny psát celý. Zadaný měly pouze název a k němu jen několik výstižných veršů. S přihlédnutím k harmonické povaze té které písničky zkoušely volit barevnou skladbu své malby (v úvodní hodině jsme se mimo jiné věnovali zkoumání pocitových účinků plynoucích z

různých druhů barevných kombinací; přičemž měly děti za úkol vytvářet barevné abstraktní variace na různé hudební ukázky. Výsledky svých experimentů pak navzájem porovnávaly.). Vidíme tedy, že písnička „Na tom pražském mostě“ je nápaditě řešená z ptáčích perspektivy, což dává malířce záminku organizovat obraz do bohaté struktury ulic, domů a řeky. Jasné barvy a a převažující teplá barevnost přirozeně vystihuje také veselý nápěv této písně.



---

## DIDAKTICKÁ ŘADA II. - ŠPALÍČEK

---

Zpracování souboru tradičních lidových písní.

Návrh 6 vyučovacích jednotek pro děti 6. - 9. třídy.

### I. VYUČOVACÍ JEDNOTKA

**Anotace:** První jednotka je zaměřená na seznámení s problémem a různými přístupy k jeho řešení, prohlídkou ukázek, diskusi a výběr látky pro tematický celek.

**Tematický celek, téma, námět:** Špalíček - autorská spolupráce na grafickém zpracování tematizované sbírky lidových písní.

**Klíčová slova:** Kniha – sbírka – „špalíček“ – grafika – typografie – ilustrace – koncepce – styl

**Cíl hodiny:** Aktivní vstup do látky, definování postoje k odkazu tradiční lidové slovesnosti

**Výtvarné úkoly:** Vnímání ukázkových přístupů ke grafickému zpracování sborníku písní. Výběr textu, jehož obsah je žákovi něčím blízký pro výtvarné zpracování.

**Použité techniky:**

**Použité nástroje, materiály, vybavení:**

**Motivace, postupy, instrukce:** Folklór v minulosti a dnes. Co pro něj bylo a zůstává typické? Všimněte si rozdílů mezi historickými a současnými přístupy ke grafickým zpracováním (od Mikoláše Aleše po produkci nakladatelství BAOBAB) Učitel zajistí také spektrum hudebních ukázek. Teoretické objasnění zákonitostí vizuální komunikace. Zadání vytvoření společné písňové sbírky.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (ALEŠ, 1950; KRČEK, 2008; KNEIDL, 1983; KNEIDL, 1989; RYBA, 1989; SOPPE, 2005)

**Počet tvůrců:** Celá skupina

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** V první hodině bude představen problém a ukázky, v druhé je čas pro diskuzi nad řešením zadání.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Diskuse nad postojem k tradičním textům, porozumění významu, možnostmi uchopení významu ve více rovinách.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Výzkum v rámci diplomové práce, vlastní autorské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** (Viz. „Materiály a zdroje.“)

### II. VYUČOVACÍ JEDNOTKA

**Anotace:** Při druhém setkání žáci navrhnou grafické řešení své dvoustránky.

**Tematický celek, téma, námět:** Špalíček - autorská spolupráce na grafickém zpracování tematizované sbírky lidových písní.

**Klíčová slova:** Kniha – sbírka – „špalíček“ – grafika – typografie – ilustrace – koncepce – styl

**Cíl hodiny:** Návrh autorského grafického řešení strany nebo dvoustrany s písní do sbírky. Předpokládá vyjádření textu písně a transpozici jejího hudebního výrazu do výtvarného projevu. Uvědomění si žánrových a stylistických kontextů.

**Výtvarné úkoly:** Technika bude odvozena podle povahy uchopení textu a jeho obsahu přirozeným temperamentem žáka. Od kolorované kresby k malbě. Návrh si každý nejdříve promyslí v kresbě.

**Použité techniky a tvůrčí postupy:**

Návrh tužkou, popř. barevná kresba, konzultace, ujasnění detailů před vlastním zpracováním.

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Obyčejný papír, tužky, pero, tuš, pastelky, vodovky.

**Motivace, postupy, instrukce:** Způsobem vám blízkým graficky zpracuj-

te vybranou píseň. Můžete se inspirovat některým ze shlédnutých přístupů. Počítejte nápaditě s místem pro text, do kterého vepíšete úryvek z písně.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (ALEŠ, 1950; KRČEK, 2008; KNEIDL, 1983; KNEIDL, 1989; RYBA, 1989; SOPPE, 2005; KOČICKA, 2000; ŘIČANOVÁ, 2008)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** V části jednotky realizace návrhu, v druhé jeho konzultace.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Jak rozumíš vybranému textu? Co je pro něj charakteristické? Jakým způsobem svůj pohled nejlépe vyjádříš?

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Výzkum v rámci diplomové práce, vlastní autor-ské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Viz. „materiály a zdroje“.

### III. VYUČOVACÍ JEDNOTKA

**Anotace:** Při třetím setkání žáci finálně zpracují své návrhy.

**Tématický celek, téma, námět:** Špalíček lidových písní.

**Klíčová slova:** Kresba – malba – výraz – srozumitelnost – přehlednost

**Cíl hodiny:** Výtvarné řešení vypracovaného návrhu.

**Výtvarné úkoly:** Žáci realizují vhodnou vybranou technikou svůj výtvarný záměr

**Použité techniky a tvůrčí postupy:** Kolorovaná kresba, malba, libovolná technika.

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Akvarelový nebo jiný vhodný papír, tužka, pastelky, pero, tuš, uhel, akvarel, tempery...

**Motivace, postupy, instrukce:** Způsobem vám blízkým graficky zpracujte vybranou píseň. Můžete se inspirovat některým ze shlédnutých přístupů.

Počítejte nápaditě s místem pro text, do kterého vepíšete úryvek z písně.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (ALEŠ, 1950; KRČEK, 2008; KNEIDL, 1983; KNEIDL, 1989; RYBA, 1989; 2005; SOPPE, 2005; KOČICKA, 2000; ŘIČANOVÁ, 2008)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci realizují návrh v dohodnuté technice.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Vyznění výtvar-  
né výpovědi ve zvolené technice.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Výzkum v rámci diplomové práce, vlastní autor-ské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Viz. „materiály a zdroje.“

### IV. VYUČOVACÍ JEDNOTKA

**Anotace:** Při čtvrté hodině žáci realizují řešení vnější strany svého písňo-  
vého listu – obálku.

**Tématický celek, téma, námět:** Špalíček lidových písní.

**Klíčová slova:** Grafický design – Kresba – malba – výraz – srozumitel-  
nost – přehlednost

**Cíl hodiny:** Variovat téma z předešlé hodiny na vnější stranu dvoulistu  
s písní

**Výtvarné úkoly:** Stejnou technikou, jakou žáci započali v minulé hodině,  
nyní zpracují vnější stránku svého dvoulistu na nový arch papíru.

**Použité techniky a tvůrčí postupy:** Kolorovaná kresba, malba, libovolná  
technika.

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Akvarelový nebo jiný vhodný papír,  
tužka, pastelky, pero, tuš, uhel, akvarel, tempery...

**Motivace, postupy, instrukce:** Započatou technikou vytvořte upoutávku  
k písni, kterou jste zpracovávali v minulé hodině. Zvolte vhodné písmo,

pracujte nápaditě se započatým námětem. Variujte jej, neopakujte se. Můžete se inspirovat některým ze shlédnutých přístupů.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (ALEŠ, 1950; KRČEK, 2008; KNEIDL, 1983; KNEIDL, 1989; RYBA, 1989; ZMATLÍKOVÁ, 2005; SOPPE, 2005; KOČICKA, 2000; ŘIČANOVÁ, 2008)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci realizují vnějšek písňového listu v započaté technice.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Vyznění výtvarné výpovědi ve zvolené technice.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Výzkum v rámci diplomové práce, vlastní autor-ské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Viz. „materiály a zdroje.“

## V. VYUČOVACÍ JEDNOTKA

**Anotace:** Při posledním setkání žáci vytvoří speciální složku, do které zasadí svůj list s písní a CD s pracemi svých spolužáků. Tedy vlastní „Špalíček.“

**Tématický celek, téma, námět:** Špalíček – autorská spolupráce na grafickém zpracování tematizované sbírky lidových písní.

**Klíčová slova:** Práce s papírem – Grafický design – Špalíček lidových písní – Typografie – Ilustrace – Koncepce

**Cíl hodiny:** Vytvořit obálku pro soubor prací.

**Výtvarné úkoly:** Podle učitelova vzoru si žáci vystříhnou a slepí speciální složku. Tuto pojednají libovolně v duchu své započaté práce s ohledem na to, že má obsahovat celý písňový soubor. Na přední stranu realizují nápis „Špalíček písní“ se svým jménem, třídou, školou a rokem vzniku. Dovnitř složky vytvoří seznam písní, které špalíček obsahuje a jména autorů zpracování – spolužáků.

**Použité techniky a tvůrčí postupy:** Práce s papírem, stříhání, lepení, kresba a malba.

**Použité nástroje, materiály, vybavení:** Sádrokarton („Chromonáhrada“), tužky, pero, tuš, pastelky, vodovky, tempery, štětce.

**Motivace, postupy, instrukce:** Vytvořte obálku pro celý projekt. Zvolte pokračujte v započaté technice. Výtvarné řešení složky písní může být abstraktního charakteru, nemusí obsahovat narativní motiv. Můžete případně zvolit také ornament. Na přední stranu realizujte nápis „Špalíček písní“ se svým jménem, třídou, školou a rokem vzniku. Dovnitř složky po levé straně sepište seznam písní, které špalíček obsahuje a jména autorů zpracování.

**Materiály a zdroje, ukázky k dispozici:** (ALEŠ, 1950; KRČEK, 2008; KNEIDL, 1983; KNEIDL, 1989; RYBA, 1989; ZMATLÍKOVÁ, 2005; SOPPE, 2005; KOČICKA, 2000; KOCMAN, 1997; ŘIČANOVÁ, 2008)

**Počet tvůrců:** Individuální práce

**Čas:** 2 hodiny

**Scénář:** Žáci vytvoří složku pro písňový dvoulist a CD. Učitel jim poté rozdá nakopírované oboustranně pojednané barevné listy s jejich pracemi a CD, na kterých jsou veškeré práce. Tyto materiály žáci zasadí do svých složek.

**Předpokládaný obsah a zaměření reflektivního dialogu:** Zhodnocení celé práce. Co se žákům dařilo nejlépe a co jim naopak kladlo problémy. Co by v rámci projektu změnili, pokud by mohli.

**Vazby v tematicém plánu, v ŠVP a vztahy k obsahu RVP:**

**Materiály vyučujícího:** Výzkum v rámci diplomové práce, vlastní autor-ské knihy.

**Vztahy k výtvarné kultuře:** Viz. „materiály a zdroje.“



### UKÁZKY Z VÝTVARNÉ ŘADY „ŠPALÍČEK“

Zde jsou další práce dětí 5. třídy ze ZŠ Na Líše. První ukázka zde navazuje na poslední ukázku z předchozího listu s ilustracemi. Jde o rub a líc listu s písní „Bejvávalo dobře“. Nápadem autorky bylo rozvíjet myšlenku, že bylo dobře, ale už není; těmito výjevy: Rostlinami, které zvadly a počasím, které nepřeje na vnější straně, což se odráží také na emocích postav na vnitřní (této) straně. V kontrastu tu stojí spokojená rodina ve slunečním svitu proti osamocené hořející postavě mezi zetlelými rostlinami a pod bouřkovými mraky.

Podobné motivy si v některých kontextech v běžné vizuální kultuře snadno vyslouží nařčení z tzv. „černobílého vidění.“ Tady jde však o dětskou práci, která úměrně odpovídá zkratkovitému vyznění samotné dotyčné písničky. Nadsázkou v kresebném projevu by možná k tomuto motivu přistoupil i leckerý profesionální ilustrátor. Další dvojice prací je k písni „Jako mandle pražený“ a zobrazuje vybrané výjevy z písně. Až s nevídaným citem pro kompozici mladý autor suverénně komponuje vnější i vnitřní stranu listu, přičemž se mu daří také udržet jednotné barevné vyznění

Kresba ruky s roztaženými prsty je výsledkem obkreslení vlastní ruky. Tím, že jsou oba motivy podány ve prospěch kompozice a rytmu, můžeme mluvit o náznacích „hudby v obraze“ neboť oba motivy také vykazují abstraktní kvality. .



## 9. AUTOREFLEXE MÉ PRAXE V ZŠ NA LÍŠE

### 9.1. ŠKOLA

ZŠ Na Líše, Praha 4 – Michle, 141 00. Škola mezi bytovkami a rodinnými domky v blízkosti metra C – Kačerov. Počet žáků v jednotlivých třídách se pohybuje mezi 18 – 26 žáky.

Vyučující Mgr. Jana Jiroušková je aprobovanou učitelkou výtvarné výchovy, kterou vystudovala na Pedagogické fakultě UK v Praze. Má za sebou již mnohaletou pedagogickou praxi. Je to energická, rozhodná žena středních let, která má na starosti výtvarnou výchovu pro celý druhý stupeň. Přestože její vztah k výtvarnému umění představuje ponejvíce zájem o umění klasické, v oblasti výuky dokáže žáky úkolovat a motivovat záživnými projekty, které vypovídají o porozumění duši dítěte či dospívajícího. Z řady našich společných rozhovorů také vyplynulo, že si udržuje kvalitní povědomí o současném dění ve výtvarném umění.

### 9.2. ŠVP, POJETÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY

Inspirativní pojetí výtvarné výchovy v rámci ŠVP pro 2. stupeň ZŠ je dílem paní učitelky Jirouškové. Je systematicky vystavěno na mezioborových vztazích, akceptuje též průřezová témata RVP. Poměrně důkladně je zde zohledněna např. mediální výchova, uskutečňovaná díky kvalitně vybavené PC učebně. Náměty výukových pro-

jektů také vždy, myslím, citlivě korespondují s věkem žáků. Výtvarná výchova je tu přímo jedním z „pilířů“ ŠVP, nazvaném přímo „Stavíme mosty.“

### 9.3. ATMOSFÉRA VE ŠKOLE, ZVLÁŠTNOSTI

ZŠ Na Líše je výběrová škola s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Volí si ji tedy děti s intenzivnějším zájmem o kreslení a malování, resp. jejich rodiče. Tato skutečnost je patrná zvláště z bohaté a vkusné výzdoby učebny Vv, jejího okolí, ale i celé školy. Školní budova, situovaná kolem nevelkého čtvercového dvorku podřazuje si atmosféru pohodového poklidu, jaký na řadě jiných základních škol, které jsem měl tu možnost navštívit, nebývá samozřejmostí. Že by to bylo výběrovostí této školy? Dostatečnou mírou porozumění mezi vedoucími pracovníky? Takové důvody by této situaci nasvědčovaly.

### 9.4. POČET NÁSLECHŮ A ODUČENÝCH HODIN

- Celkem 10 h náslechu

- Celkem 26 odučených hodin

- Další činnosti ve škole

Tady je možné uvést materiální přípravu na jednotlivé hodiny, která se většinou odbyvala v dobře zařízeném skladu nejrůznějších výtvarných materiálů. Zacházení se stroji – řezačky papíru, práce se scannerem...

Během náslechových hodin u paní učitelky Jirouškové jsem měl také příležitostný dozor v je-

jích hodinách – byla-li povolána svými povinnostmi mimo třídu, či příležitostná manuální výpomoc v práci dětí, např. řezání plastů, práce s grafickým liselem...

### 9.5. ODUČENÁ TÉMATA

Odučil jsem zde svou výtvarnou řadu „Špalíček lidových písní.“ Byla mi k tomu účelu svěřena 5. třída, která byla podle paní učitelky Jirouškové k seznámení s mou učební látkou věkově nevhodnější. Shodou okolností šlo o tutéž třídu, kterou jsem vyučoval při své loňské pedagogické praxi. Děti mě přivítaly kladně a brzy jsem také zjistil, že mne opatřily přezdívkou „Pan Lodička.“ (Což vyplynulo z tématu mé loňské výtvarné řady, kterou jsem učil v této třídě.) Znovu jsem jednal s paní třídní učitelkou Navrátilovou, která mi umožnila vybrat si své výukové bloky v libovolné dny.

První jednotku mé řady jsme vhodně spojili s hudební výchovou, ve které jsem žáky blíže seznámil s problematikou lidové písně. Doprovodnou pomocí mi k tomu bylo vynikající CD Sester Steinových „Měsíček svítí,“ (na kterém obě sestry současným způsobem zpracovaly bohatý vzorek českých, moravských i slovenských písní), ale také má vlastní hra na kytaru. Při poslechu ukázek jsem vybízel děti, aby vnímaly a dokázaly rozpoznat rozdíl mezi durovými a molovými harmoniemi a souvislost obsahu textu písně s jejím hu-



debním vyzněním. Na čtvrtku jsem poté vodovkami představil různé odlišné barevné kombinace, jejichž souzvuk byl laděný buď pozitivně a vesele, či spíše smutně a zadumaně. Podobný byl také následný úkol dětem: Aby zkusily během čtyř různých hudebních ukázek barevně abstraktně zaznamenat, co slyšely. Povzbuzoval jsem je, že jde čistě o přípravné cvičení. I přes to některé práce vykazovaly značné pochopení pro hudební skladbu a působily dobře.

Druhou a třetí vyučovací jednotku bylo na řadě oboustranné ztvárnění listu s vybranou písní. (Podle vzoru jarmarečních písní). Každý si měl vybrat píseň, ke které má nějaký vztah. Tu pak ztvárnit v ilustraci na jednu stranu listu a druhou stranu listu pojmout jako titulní list s několika slokami textu – tak, aby řešení sobě navzájem vhodně odpovídala. Probírali jsme mnohé příbuzné práce soudobých i dávných ilustrátorů. S jednotlivými dětmi jsme nad jejich návrhy řešili, jak rozumí svému textu. Divil jsem se, jak často děti dokázaly k vybranému úkolu přistoupit invenčně. Obě hodiny se mnou spolupracovala spolužačka Anežka Bočková.

Čtvrté vyučování představovalo výrobu kartonové složky na listy písní a CD, avšak jakkoliv se děti ukázaly zdatnými kreslíři a malíři, byla pro ně práce s papírem skoro tragická. Já i Anežka jsme neustále museli pomáhat a opravovat jejich měření, stříhání, lepení, často jsme také museli

vydávat nové lepenky. Třídní učitelka, paní Navrátilová potvrzovala, že ruční práce bývají často slabým místem těchto jinak nadaných žáků. Proto jsme s Anežkou a paními učitelkami rozhodli ještě pro zorganizování páté jednotky, ve které by děti mohly dotvořit své složky a výtvarně je pojednat. (Malování už bylo zase pro děti radostí a některá řešení desek složky byla vynikající.)

Mezi svými vyučovacími jednotkami a ještě po nich jsem na oplátku asistoval v hodinách své spolužačky Anežky Bočkové, která měla pro žáky 8. tříd připravený velmi zajímavý projekt s názvem „Vzpomínka na vzpomínku.“ Šlo tu o inspiraci modernistickými, uměleckými kolážemi J. Štyrského a Toyen. Děti měly realizovat koláže z vlastních fotografií a vymyslet a přidat k nim příhodné verše. V rámci mediální výchovy bylo dětem zadáno výtvarný úkol realizovat na PC ve Photoshopu. V těchto hodinách jsem byl především Anežčiným technickým služebníkem; pomáhal jsem jí s promítáním ukázek nebo dětem s různými kroky a postupy ve Photoshopu, na které jsem stačil. Mezi dětmi v této třídě ovšem panoval až neuvěřitelný klid a dokázaly pracovat značně samostatně.

## 9.6. TÉMA MÉ PRACE

Téma mé diplomové práce nese název „Lidový text a grafika.“ Téma jsem si vybral na základě své chuti nezabývat se otázkami, které obklopu-

jí umění s velkým U, nýbrž spíše přistoupit k výzkumu toho, čím je soudobý folklór. Zmapovat tvorbu regionálních vůdců, kteří často žijí a tvoří v různých subkulturách, hledaje více či méně úspěšně alternativní projev. Nezištnost v práci a sepětí s jedinečným životním stylem je leckdy vede v textech, hudebním či výtvarném projevu často k velmi živoucím, někdy i originálním počínům. Nechuť účastnit se mediálního mainstreamu často patří k hrdosti těchto skupin a jejich tvůrců. Vzhledem k tomu, že jsem se dříve s takovým prostředím setkal a také se v něm realizoval, je pro mne výzvou tuto skutečnost nyní zrekapitulovat po výtvarné i teoretické stránce ve své diplomové práci. Myslím si také, že z didaktického hlediska otevírá nenezajímavé otázky ohledně dospívající mládeže.

Výtvarným výstupem má být autorská kniha, která bude rekapitulovat tvorbu subkultury, na které jsem se dříve podílel, ale po níž žádná ucelená zpráva nezůstala. I tato skutečnost je mou motivací. Plánuji za tím účelem projít nejen naši dobovou i současnou plakátovou tvorbu, pokusit se o reflexi našich tvůrčích snah. Z nich vyjdu ke koncepční a grafické režii zamýšlené knihy. V teoretickém textu, který bude v druhém svazku tuto knihu doprovázet, se pokusím představit a zařadit naši tvorbu do reálných (sub)kulturních kontextů a věnovat se otázkám, které skýtá toto zajímavé téma hledání podoby soudobého folkló-

ru, která vzniká na rozhraní domácích kulturních tradic a asimilace novodobých západních kulturních trendů. Celá práce se bude inspirována výzkumnou metodou „Art based research,“ která stírá rozdíl mezi teorií a praxí a vyvozuje otázky ze shromážděného materiálu.

Pokud jde o vztah výzkumu mé diplomové práce a odučené výtvarné řady, představuje snahu o pochopení tradičního folklóru v jeho expresivně i poplatnosti k nějakému místu, skupině, vesnici; kterou takto do jisté míry představuje třída ZŠ. Dalším zajímavým aspektem mého výzkumu je také otázka umístění individuality v sociální skupině.

### 9.7. ZÁVĚREČNÉ HODNOCENÍ

Odučená výtvarná řada byla mým druhým projektem na téže škole před týmiž dětmi, což nabízí dobrou možnost porovnání obou působení. V tomto závěrečném hodnocení se pokusím uvést, proč považuji svou letošní výtvarnou řadu za zdařilejší. Přestože krátce poté, co jsem děti seznámil se svým letošním tématem, zaznělo několik zklamaných hlasů ve smyslu: „Lidový písničky?“... či „No, já myslím, že loni lepší...“, tak potom, co jsem jim pustil nahrávky sester Stejnových a také jim zahrál na kytaru, jsem již podobné reakce neslyšel. Naopak začal postupně vznikat soubor výrazných písňových ilustrací, v němž převažovaly zdařilé práce, jak potvrdila

i paní učitelka Jiroušková. Protože však na všech pracích bylo znát, že vznikly s nasazením, dohodli jsme se, že je známkovat nebudeme, jen poprosíme děti o závěrečné anonymní vyjádření k otázkám týkajících se jejich spokojenosti s absolvovaným projektem.

Za klady své letošní práce považuji ucelenější podobu projektu a seznámení dětí s oblastí výtvarného a hudebního folklóru, zahrnujícího mj. také přemýšlení nad texty písní při jejich ztvárňování. Na druhou stranu - přestože jsem se snažil celou látku podat živě a co možná aktualizovaně, dokážu pochopit, že téma lidové písně nemuselo být pro některé děti dostatečně přitažlivé; zvláště, když bylo omíláno během pěti vyučovacích bloků více než měsíc. V této věci mohl být pro některé děti přitažlivější můj loňský projekt, který víceméně sestával ze čtyř na sebe navazujících výtvarných her, které poskytovaly dětem prostoru tolik, že to mohlo být na druhou stranu rovněž hrozbou. (Měl však dobrý ohlas, nejen mezi dětmi.)

Oproti tomu letos třídu čekala výtvarná poslušnost textu a také poslušnost předem stanovené formě písňové složky. Jsem rád, že přesto vznikla řada silných prací. Je to fakt, který především vypovídá o tom, že ve třídě je mnoho dětí se slibným tvůrčím potenciálem.

Na závěr také ještě patří poděkování paní učitelce Jirouškové, její aktivní a citlivé reflexi

mého i Anežčina pedagogického působení, díky kterému jsme mohli své praxi lépe porozumět.

---

## ZÁVĚR

---

Téma ptáče „Lidový text a grafika“ jsem si vybral na základě řady okolností, které jsou pro můj život dlouhodobě určující. Proto, že je mi přirozená určitá interdisciplinarita, resp. potřeba se realizovat v různých oborech. U mě to od raných let obnáší především zájem o písničkářství všeho druhu na jedné straně a na druhé potřebu vyprávět či komunikovat vizuálními prostředky. Uvědomuji si, že společným jmenovatelem těchto i dalších různorodých snah je právě text, popř. narativ. V hledání osobité poetiky nacházím radost. Nepovažuji se však přímo za básníka, už proto, že ve své činnosti mám sklonny nezřídka volit populární témata i zpracování a hovořit spíše k širšímu publiku, než ke kroužku zasvěcenců. (Zároveň se však ale hledím také vyvarovat klišé, nakolik jsem toho schopen.) Tak tedy volím „Lidový text a grafiku“ jako téma, které je odrazem mé skutečné sociokulturní situace, i mých snah v ní.

Východiskem pro tuto práci se mi stal pozoruhodný soubor písňových textů, na jehož tvorbě jsem se podílel já i řada mých dalších přátel u příležitosti našich středoškolských hudebních aktivit. Texty samy jsou kvality různé, někdy sporné, jindy překvapivé. Mě zajímají především jako konkrétní kulturní vzorek, který odráží střet euroamerických pubertálních mód i folklórních do-

mácích tradic v našem myšlení a tvorbě (I když slovo „tvorba“ přináší daleko vzornější konotace, než jaké jsou úměrné našim prvotním literárním pokusům.) Zpracování tohoto souboru textů do autorské knihy prezentované s plakáty, kasetou a dalšími materiály se stalo náplní mé praktické práce. Způsob mé koncepce knihy zachází s různorodým obsahem značně volně a s velkou mírou distance, je výsledkem mého současného pohledu, který není prost sebekritiky a ironie k vlastní minulosti. (Výtvarná koncepce chce být, jak jsme viděli jakousi procházkou po smetišti.) Zároveň, myslím, tento způsob zpracování dokazuje, že ilustrace a knižní zpracování písňových textů umožňuje a možná, že i vyžaduje překvapivá, původní řešení spíše, než ta popisná a poslušná. Proto, aby se znovu zeptala myšlenek ve verších, co vlastně chtějí říci.

Z didaktického hlediska se jeví zajímavé poskytnout tento soubor textů dospívajícím dětem (2. stupeň ZŠ, SŠ), neboť je tu určitá šance, že by mohl být blízký pro jejich myšlení i výtvarné řešení. Písňový text se v mé didaktické řadě stává východiskem ke škále výtvarných úkolů, čímž je zkoumán charakter jeho specifických podnětů, hledá se fyzická podoba myšlenky a v neposlední řadě je tu také prostor pro obohacení původní myšlenky a komunikaci s ní.

Pro mladší děti (Přibližně do 5. třídy ZŠ) nabízím svou druhou didaktickou řadu „Špalíček

lidových písní“, kterou jsem rovněž s úspěchem realizoval s dětmi na ZŠ Na Líše. Zde vycházím z přesvědčení, že v tradičních národních písních, které se ne nám dodnes dochovaly, jsou základní didaktické kvality a že jejich znalost by měla být samozřejmou kulturní výbavou každého občana, který prošel základním českým školstvím. Není třeba dodávat, že tato snaha má v současnosti svůj oprávněný význam. Multimediální povaha mého projektu (CD nebo flash disk jako součást složky), jak jsem se přesvědčil, činí látku pro děti zajímavou. Další výhodou je, že je tento projekt možné přímo spojit s výukou hudební výchovy, které se také již po léta věnuji.

V současné době vše nasvědčuje tomu, že se mnohými otázkami nastolenými v této práci budu věnovat také do budoucna. Jak v osobních úkolech příležitostného propagačního výtvarníka v hudební oblasti, tak v pedagogické činnosti. Věřím, že koexistence obou těchto poloh bude vzájemně se obohacující.

---

**POUŽITÁ LITERATURA**


---

- ALEŠ, M. Špalíček. Praha: Orbis, 1950
- BALEKA, J. Modř. Praha: Academia, 1999, ISBN 80-200-0718-0
- BARTHES, R. Mytologie. Praha: Dokořán, 2011, ISBN 9788073633592
- BECKER, U. Sovník symbolů. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073672843
- BĚLOHRADSKÝ, V. Mezi světy a mezisvěty. Praha: Novela Bohemica, 2013. ISBN 978-80-87683-04-0
- ČUMLIVSKI, J. 12 maých hororů. Praha: Baobab, 2008. ISBN 978-80-87060-80-3
- BIG BOSS, YINACHI. Kmeny 0, Praha 2013, ISBN 978-80-903973-8-5
- BIG BOSS, YINACHI. Kmeny 1, Praha 2014, ISBN 978-80-903973-2-3
- BLÁHA, J., Slavík, J. Průvodce dějinami výtvarného umění V. Praha: Albra, 1997. ISBN 978-80-7361-038-8
- BLÁHA, J. Výtvarné umění a hudba. Tvar, prostor a čas I/1 Praha: Toga, 2012, ISBN 978-80-87258-69-9
- BOHATCOVÁ, M. Česká kniha v proměnách staletí. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-131-0.
- FULKOVÁ, M. Diskurs umění a vzdělávání. Praha: H&H, 2008, ISBN 978-80-7319-076-7
- HALOUN, K., ČUMLIVSKI J. Husák trávu nekouřil, Brno: Moravská galerie v Brně, 2012. ISBN 978-80-7027-251-0
- HUIZINGA, J. Homo ludens. Praha: Dauphin, 2000, ISBN 80-7272-020-1
- JANEČEK, P. Černá sanitka. Praha: Plot, 2006, ISBN 80-86523-74-8
- JUNG, C. G. Archetypy a nevědomí. Brno: Nakadateství Tomáše Janečka, 1997, ISBN 80-85880-16-4
- KLUSÁK, P., 2013. Proč se vracejí kazety? Dostupný z: <http://www.audio-kazeta.cz/proc-se-vraceji-kazety/>
- KNEIDL, P. Česká lidová grafika. Praha: Odeon, 1983
- KNEIDL, P. Z historie evropske knihy. Praha 1989, ISBN 80-205-0093-6.
- KOCMAN, J. H., Autorské knihy a papíry / Artists' Books and papers. Praha 1997, ISBN 80-902-1942-X.
- KOČIČKA, P., BLAŽEK, F. Praktická typografie. Brno: Computer Press, 2000, ISBN 80-722-6385-4
- KRČEK, J. Špalíček lidových písní. Praha: Albatros, 2008, ISBN 13-844\_00814/41
- NANORU, M: Zde jsou psi, Praha: Published in Prague, 2010, ISBN 978-80-254-5904-1
- PROKŮPEK, T. Generace 0. Praha: Plus, 2013. ISBN 9788025900208
- RYBA, J. J. Písně. Praha: Mladá fronta, 1989, ISBN 80-20-047-89.
- ŘÍČANOVÁ, T. Měsíček svítí. 27 lidových písní v obrazech T. Říčanové, Praha: Baobab, 2008, ISBN: 97880087060087
- SOPPE, J. a kol. Kontraband, Praha: Mot, 2005, ISBN 80-86661-12-1.
- SCHEYBAL, J. Senzace pěti staletí v kramářské písni. Praha: Kruh, 1991, ISBN 8070316241
- VOTRUBA, A. Namažeme školu špekem. Praha: Plot, 2008. ISBN 978-80-7428-013-9



---

## SEZNAM OBRAZOVÝCH TABULÍ

---

VIZUÁLNÍ STYLY: HIPHOP, FOLK, PUNK/9

KAREL HALOUN /11

PLAKÁTY: FOLK ROCK, ALTERNATIVA /13

PLAKÁTY: OD ALTERNATIVY K MAINSTREAMU /15

NÁVRH ZNAČKY /17

NOISE ASSULT AGENCY BUDWEISS /19

NÁVRAT AUDIOKAZET /21

OBALY DIY VÝROBY /23

REFLEXE PŮVODNÍCH PLAKÁTŮ NAE /25

SÉRIE PLAKÁTŮ K DP /27

NAVRHOVÁNÍ ILUSTRACÍ DO ZPĚVNÍKU /29

SADA ILUSTRACÍ /31

TYPOGRAFIE VE ZPĚVNÍKU (33

POUŽITÍ BAREV /35

RYTMUS KNIHY /37

ŠPALÍČEK /39

POOHLÉDNUTÍ: NETRADIČNÍ NÁVRATY /41

POTULNÍ PĚVCI /43

ČESKOBUDĚJOVICKÝ BUSKERS FEST /45

UKÁZKY Z VÝTVARNÉ ŘADY „ŠPALÍČEK“ /51

UKÁZKY Z VÝTVARNÉ ŘADY „ŠPALÍČEK“ /55





